

กรมพัฒนาที่ดิน
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2 5 6 4

แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม
ตามฐานข้อมูลแผนที่เกษตรเชิงรุก

AGRI- MAP

MUKDAHAN

จังหวัดมุกดาหาร

คำนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการเกษตรที่มีพลวัตค่อนข้างสูง และมีผลกระทบต่อประชากรจำนวนมาก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ตระหนักถึงการนำระบบข้อมูลข่าวสารที่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตรได้มีการเข้าถึงที่สะดวกโดยเฉพาะเกษตรกร จึงได้มอบหมายให้กรมพัฒนาที่ดินเป็นหน่วยงานหลักจัดทำ “แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมตามฐานข้อมูลแผนที่เกษตรเชิงรุก (Agri-Map)” ของแต่ละจังหวัดขึ้น

Agri-Map คือ แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ โดยบูรณาการข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรจากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำหรับใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการการเกษตรไทยอย่างมีประสิทธิภาพครอบคลุมทุกพื้นที่ มีการปรับข้อมูลให้ทันสมัย และพัฒนาเพิ่มความสะดวกการใช้งานให้เกิดการเข้าถึงข้อมูลโดยง่าย พร้อมทั้งสามารถติดตามข้อมูลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องและรอบด้าน ครอบคลุมการนำไปใช้ประโยชน์ทุกด้านที่สำคัญเป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้กับข้อมูลด้านการเกษตร ซึ่งสามารถตอบโจทย์การช่วยเหลือและแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรในรายพื้นที่ได้เป็นอย่างดี ใช้งานบนคอมพิวเตอร์หรือแท็บเล็ต ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ผ่านหน้าเว็บไซต์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ www.moac.go.th/a4policy-alltype-391191791794 หรือ <https://agri-map-online.moac.go.th/> ซึ่งจะมีเอกสารคู่มือการใช้ให้ศึกษาและสามารถดาวน์โหลดได้

แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมของแต่ละจังหวัดสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ โครงการเกษตรอินทรีย์ โครงการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสำหรับสินค้าเกษตรที่สำคัญ (Zoning by Agri-Map) โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ โครงการ Smart Farmer เป็นต้น และยังเป็นข้อมูลกลางในการปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป

รูปเล่มเอกสารแนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสม จังหวัดมุกดาหาร
<http://www.ddd.go.th/Agri-Map/Data/NE/mdh.pdf>

	สารบัญ	หน้า
คำนำ		
สารบัญ		ก
สารบัญตาราง		ข
สารบัญภาพ		ค
แนวทางการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมของจังหวัด “มุกดาหาร”		
1. ข้อมูลทั่วไป		1
2. การวิเคราะห์พืชเศรษฐกิจหลัก		4
2.1 ข้าว		5
2.2 อ้อยโรงงาน		9
2.3 ยางพารา		13
2.4 มันสำปะหลัง		17
3. พืชเศรษฐกิจอนาคตไกลของจังหวัด		21
4. แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ		22
เอกสารอ้างอิง		27
ภาคผนวก		29

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดมุกดาหาร	3
ตารางที่ 2	พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรกของจังหวัดมุกดาหาร	5
ตารางที่ 3	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร	6
ตารางที่ 4	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าว	8
ตารางที่ 5	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของอ้อยโรงงานรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร	10
ตารางที่ 6	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตอ้อยโรงงาน	12
ตารางที่ 7	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของยางพารารายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร	14
ตารางที่ 8	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตยางพารา	16
ตารางที่ 9	พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของมันสำปะหลังรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร	18
ตารางที่ 10	พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตมันสำปะหลัง	20
ตารางผนวกที่ 1	ข้อมูลตำบลจำแนกรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร	31
ตารางผนวกที่ 2	พื้นที่ชลประทานจังหวัดมุกดาหารจำแนกรายอำเภอ ตำบล	37
ตารางผนวกที่ 3	ระดับน้ำเก็บกักของอ่างเก็บน้ำในจังหวัดมุกดาหาร	38
ตารางผนวกที่ 4	พื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินจำแนกรายอำเภอ ตำบล	39
ตารางผนวกที่ 5	กิจกรรมการเกษตรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จังหวัดมุกดาหาร	40
ตารางผนวกที่ 6	ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร จังหวัดมุกดาหาร	40
ตารางผนวกที่ 7	โรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรจังหวัดมุกดาหาร	41

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินธาตุพนม	32
ภาพที่ 2 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินนครพนม	33
ภาพที่ 3 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินเขมราฐ	34
ภาพที่ 4 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินคำบง	35
ภาพที่ 5 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินวังน้ำเขียว	36
ภาพที่ 6 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าว จังหวัดมุกดาหาร	42
ภาพที่ 7 พื้นที่เพาะปลูกข้าวบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร	43
ภาพที่ 8 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจอ้อยโรงงาน จังหวัดมุกดาหาร	44
ภาพที่ 9 พื้นที่เพาะปลูกอ้อยโรงงานบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร	45
ภาพที่ 10 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจยางพารา จังหวัดมุกดาหาร	46
ภาพที่ 11 พื้นที่เพาะปลูกยางพาราบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร	47
ภาพที่ 12 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจมันสำปะหลัง จังหวัดมุกดาหาร	48
ภาพที่ 13 พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร	49

1. ข้อมูลทั่วไป

จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ 4,161.664 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,601,040 ไร่ ตั้งอยู่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วย 7 อำเภอ 53 ตำบล (ตารางผนวกที่ 1) มีประชากร 350,911 คน (กรมการปกครอง, 2563)

1.1 อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อ	จังหวัดนครพนมและจังหวัดสกลนคร
ทิศใต้	ติดต่อ	จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดร้อยเอ็ด
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	จังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดร้อยเอ็ด

1.2 ภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดมุกดาหารโดยทั่วไปเป็นเขาสลับกับที่ราบสูงที่ปกคลุมไปด้วยป่าไม้ ด้านตะวันออกมีแม่น้ำโขงทอดยาวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับลาว ประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศดังนี้

1) **ที่ราบสูง** ด้านทิศเหนือและทิศใต้ของจังหวัดเป็นที่ราบสูง ทิศตะวันตกมีเทือกเขาภูพาน มีลักษณะเป็นป่าทึบ มีความสูงจากระดับทะเลปานกลางเฉลี่ย 142 เมตร ลักษณะค่อย ๆ ลาดสูงขึ้นจากริมแม่น้ำโขงมาจนถึงเขตภูเขาในทิศตะวันตกและตะวันออกเฉียงใต้ ครอบคลุมพื้นที่อำเภอหว้านใหญ่ ดงหลวง เมืองมุกดาหาร ดอนตาล และบริเวณชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2) **ที่ราบลุ่ม** ตอนกลางและด้านตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัด แม่น้ำโขงไหลผ่านและเป็นแนวพรมแดนธรรมชาติระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองมุกดาหาร ดงหลวง หวานใหญ่ คำชะอี ดอนตาล และนิคมคำสร้อย มีความสูงจากระดับทะเลปานกลางเฉลี่ย 100-200 เมตร

1.3 ภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของจังหวัดมุกดาหาร โดยทั่วไปเป็นแบบฝนเมืองร้อนหรือแบบทุ่งหญ้าสะวันนา มี 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางพฤษภาคม อากาศร้อนจัดในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม ฝนตกชุกในช่วงเดือนพฤษภาคม โดยเฉพาะเดือนสิงหาคมมีฝนตกชุกที่สุดในรอบปี และฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ สภาพอากาศจะหนาวเย็น หนาวจัดในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคมของทุกปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 36 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 18 องศาเซลเซียส และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,210.5 มิลลิเมตร

1.4 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินของจังหวัดมุกดาหาร แบ่งตามภูมิสัณฐาน ลักษณะทางธรณีวิทยา และวัตถุดิบกำเนิดดิน ดังนี้

1) **ที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood plain)** ที่ราบริมแม่น้ำหรือลำธาร หน้าฝนหรือหน้าน้ำ มักมีน้ำท่วมเป็นครั้งคราว เป็นสภาพพื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำพา และมีตะกอนเพิ่มมากขึ้นหลังน้ำท่วม ได้แก่ สันดินริมน้ำ (Levee) เป็นที่ดอน เกิดจากการทับถมของตะกอนน้ำพาบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ เป็นสันนูนขนานไปกับริมฝั่งแม่น้ำ การระบายน้ำค่อนข้างดีถึงดี เนื้อดินค่อนข้างหายาบ อาทิ ดินชุมพลบุรี (Chp)

2) **ที่ราบตะกอนน้ำพา (Alluvial plain)** เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของแม่น้ำหรือลำน้ำสาขา วัตถุต้นกำเนิดดินเป็นตะกอนน้ำพา (Alluvium) มีสภาพพื้นที่เป็นที่ราบขนาดใหญ่สองฝั่งแม่น้ำ แต่ละฝั่งอาจมีที่ราบแบบขั้นบันไดหรือตะพักได้หลายระดับ เป็นส่วนของตะพักลำน้ำระดับต่ำ (Low Terrace) ซึ่งเป็นที่ลุ่ม มีสภาพพื้นที่ราบเรียบ ดินลึกมาก เนื้อดินอาจเป็นดินเหนียวละเอียดถึงดินทรายแป้งละเอียด สีเทา น้ำตาลปนเทา และน้ำตาล มีจุดประสีต่าง ๆ การระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงเร็ว เช่น ชุดดินธวัชบุรี (Th) ชุดดินนครพนม (Nn) เป็นต้น

3) **พื้นที่เกือบราบ (Peneplain)** เป็นภูมิลักษณะของพื้นผิวดินภายหลังการกร่อน เกิดจากการผุพังด้วยกระบวนการกร่อนทำลายโดยน้ำ ทำให้พื้นที่สูงเดิมซึ่งขรุขระและสูงต่ำแตกต่างกันมาก มีระดับต่ำลงจนมีลักษณะคล้ายลูกคลื่นลอนลาดหรือพื้นที่เกือบราบ วัตถุต้นกำเนิดดินเกิดจากการผุพังสลายตัวอยู่กับที่หรือเคลื่อนย้ายมาในระยะทางไม่ไกล ดินจึงมีลักษณะเด่นตามวัตถุต้นกำเนิดหรือหินที่รองรับอยู่ด้านล่างและระดับการพัฒนาตัวของดิน แบ่งเป็น

(1) พื้นที่ราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย ดินลึก เนื้อดินส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทราย ดินร่วนเหนียว และดินร่วนเหนียวปนทราย มีสีเทาหรือน้ำตาลปนเทา ตอนบนพบจุดประสีน้ำตาลหรือแดง ตอนล่างพบจุดประสีน้ำตาล น้ำตาลปนเหลือง และเหลือง และอาจพบศิลาแลงอ่อนในตอนล่างของหน้าตัดดิน ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเร็วถึงดีปานกลาง เช่น ชุดดินขำนิ (Cni) ชุดดินเขมรราชู (Kmr) เป็นต้น

(2) พื้นที่ลูกคลื่นลอนลาด ลูกคลื่นลอนชัน และเนินเขา ดินลึกและลึกปานกลาง เนื้อดินมีทรายปน ได้แก่ ดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนปนทราย ดินทรายปนดินร่วน สีน้ำตาลน้ำตาลปนแดง อาจพบจุดประสีต่าง ๆ ลูกกรัง และเศษหินปะปนในตอนล่างของหน้าตัดดิน ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างดีถึงดี เช่น ชุดดินค่าง (Kg) ชุดดินโพนพิสัย (Pp) เป็นต้น

4) **ที่ลาดเชิงเขา (Piedmont) เขา (Hill) และภูเขา (Mountain)** มีสภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงเนินเขา ที่เกิดจากการที่หินผุพังสลายตัวอยู่กับที่หรือถูกเคลื่อนย้ายโดยแรงโน้มถ่วงของโลกในระยะทางไกลๆ และถูกควบคุมด้วยลักษณะของโครงสร้างทางธรณีวิทยา ส่วนใหญ่พบหินปะปนในหน้าตัดดินและลอยหน้า พื้นที่จังหวัดมุกดาหารพัฒนาจากหินทราย ดินต้นถึงชั้นเศษหินหรือหินพื้นถึงดินลึกมาก เนื้อดินเป็นทรายปนดินร่วนถึงดินร่วนปนชื้นส่วนหายาบมาก สีแดง น้ำตาล และน้ำตาลปนแดง การระบายน้ำดีถึงดีมากเกินไป พบเศษหินปะปนในหน้าตัดดินหรือบนผิวดิน เช่น ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk) ชุดดินภูพาน (Pu) เป็นต้น

ซึ่งได้แสดงรายละเอียดของชุดดินที่พบมากของจังหวัดมุกดาหาร ในภาพที่ 1 – 5

1.5 สภาพการใช้ที่ดิน

สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดมุกดาหาร จากฐานข้อมูลแผนที่สภาพการใช้ที่ดินของกรมพัฒนาที่ดิน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันของจังหวัดมุกดาหาร

ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	113,603	4.19
พื้นที่เกษตรกรรม	1,516,757	55.91
พื้นที่นา	555,398	20.47
พืชไร่	537,868	19.83
ไม้ยืนต้น	409,911	15.11
ไม้ผล	12,188	0.45
พืชสวน	385	0.01
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	500	0.02
สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	14	-
เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	493	0.02
พื้นที่ป่าไม้	957,357	35.30
พื้นที่น้ำ	63,416	2.33
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	61,261	2.27
รวม	2,712,394	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน, 2562

1.6 พื้นที่ชลประทาน

จังหวัดมุกดาหารมีเนื้อที่ชลประทาน 44,390.80 ไร่ (ร้อยละ 1.71 ของพื้นที่จังหวัด) กระจายอยู่ใน 6 อำเภอ มีอ่างเก็บน้ำที่สำคัญ 17 อ่าง มีศักยภาพในการเก็บกักน้ำได้รวม 89.61 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทานมีความสำคัญในการพิจารณาเพิ่มศักยภาพการผลิตที่เหมาะสม (ตารางผนวกที่ 2 และตารางผนวกที่ 3)

1.7 เขตปฏิรูปที่ดิน

จังหวัดมุกดาหารมีเนื้อที่เขตปฏิรูปที่ดิน 526,364 ไร่ (ร้อยละ 19.41 ของพื้นที่จังหวัด) โดยอำเภอที่มีพื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอดอนตาล อำเภอคำชะอี อำเภอหนองสูง และอำเภอหว้านใหญ่ ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 4)

1.8 การขึ้นทะเบียนเกษตรกร

จากฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร จังหวัดมุกดาหาร มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในปี 2563 จำนวน 82,680 ราย รวมพื้นที่ 718,717 ไร่ สำหรับพื้นที่ดำเนินการแต่ละกิจกรรมรวมกันมากกว่า 500 ไร่ มีจำนวน 6 กิจกรรม และกิจกรรมที่มีพื้นที่ปลูกมาก ได้แก่ ข้าวนาปี มันสำปะหลังโรงงาน ยางพารา ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 5)

ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพรจากฐานข้อมูลกลาง (Farmer One) ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เกษตรกรได้ขึ้นทะเบียนปลูกพืชสมุนไพรในจังหวัดมุกดาหาร มีเนื้อที่ 292 ไร่ เกษตรกร 15 ราย มีพืชสมุนไพรหลัก 8 ชนิด พืชสมุนไพรที่มีการปลูกมาก ได้แก่ ขมิ้นชัน ฟ้าทะลายโจร ตะไคร้หอม ตามลำดับ (ตารางผนวกที่ 6)

1.9 ที่ตั้งโรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตร

จังหวัดมุกดาหารมีแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรและสหกรณ์การเกษตรที่สำคัญ จำนวน 38 แห่ง และที่ตั้งโรงงานทางการเกษตร 35 แห่ง (ตารางผนวกที่ 7)

2. การวิเคราะห์พืชเศรษฐกิจหลัก

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญพิจารณาจากพืชที่มีพื้นที่ปลูกมากและมีมูลค่าการส่งออกหรือแปรรูป โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศพืชเศรษฐกิจ 13 ชนิดพืช ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรดโรงงาน ลำไย เงาะ ทุเรียน มังคุด มะพร้าว และกาแฟ จากพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจดังกล่าว กรมพัฒนาที่ดินได้กำหนดระดับความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกรายจังหวัด โดยวิเคราะห์จากสภาพพื้นที่ ลักษณะของดิน ปริมาณน้ำฝน แหล่งน้ำชลประทาน ร่วมกับการจัดการพื้นที่และลักษณะรายพืช โดยแบ่งระดับความเหมาะสมเป็น 4 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) การปลูกพืชให้ผลตอบแทนสูง

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) การปลูกพืชให้ผลตอบแทนสูง แต่พบข้อจำกัดบางประการซึ่งสามารถบริหารจัดการได้

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่ความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีข้อจำกัดบางประการของดินและน้ำ ส่งผลให้การผลิตพืชให้ผลตอบแทนต่ำ การใช้พื้นที่ต้องใช้ต้นทุนสูงในการจัดการ และมีความเสี่ยงจากน้ำท่วมและขาดน้ำ

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N)

จังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่พืชเศรษฐกิจสำคัญที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรก ได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน ยางพารา และมันสำปะหลัง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่มีพื้นที่ปลูกมาก 4 ลำดับแรกของจังหวัดมุกดาหาร

พืชเศรษฐกิจ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละของพื้นที่เกษตรกรรม
1. ข้าว	473,378	31.21
2. อ้อยโรงงาน	240,881	15.88
3. ยางพารา	178,542	11.77
4. มันสำปะหลัง	110,007	7.25

ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th>, 2564

2.1 ข้าว

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดมุกดาหาร เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร ทำให้มีผลผลิตทางการเกษตร จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 3 และภาพที่ 6 - 7)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกข้าว

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 12,292 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.85 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 4,587 ไร่ อำเภอดงหลวง 2,972 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 2,527 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 177,456 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.39 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 62,353 ไร่ อำเภอดอนตาล 29,551 ไร่ และอำเภอหนองสูง 24,490 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 360,568 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.18 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 113,891 ไร่ อำเภอคำชะอี 62,782 ไร่ และอำเภอดอนตาล 52,970 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 881,450 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกข้าวในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดิน ได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 11,435 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 93.03 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 3,945 ไร่ อำเภอดงหลวง 2,972 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 2,413 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 120,196 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 67.73 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 44,728 ไร่ อำเภอดอนตาล 19,684 ไร่ และอำเภอหนองสูง 16,328 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 327,855 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 90.93 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 106,220 ไร่ อำเภอคำชะอี 58,746 ไร่ และอำเภอดอนตาล 51,359 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 13,892 ไร่

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกข้าวแต่ยังไม่มีมีการปลูกพิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับปลูกข้าว และพื้นที่เพาะปลูกข้าวในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่า จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 58,117 ไร่ โดยกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ อำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอมุกดาหาร 18,267 ไร่ รองลงมา ได้แก่ อำเภอดอนตาล 9,867 ไร่ อำเภอคำชะอี 4,882 ไร่ อำเภอนิคมน้ำสร้อย 4,821 ไร่ อำเภอดงหลวง 4,865 ไร่ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 857 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.71 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอเมืองมุกดาหาร 642 ไร่ อำเภอนิคมน้ำสร้อย 114 ไร่ และอำเภอคำชะอี 101 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 57,260 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32.27 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเมืองมุกดาหาร 17,625 ไร่ อำเภอดอนตาล 9,867 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำสร้อย 8,707 ไร่

ตารางที่ 3 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของข้าวรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				รวม
		S1	S2	S3	N	
เมืองมุกดาหาร	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	4,587 (100.00%)	62,353 (100.00%)	113,891 (100.00%)	305,616 (100.00%)	486,447 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	3,945 (0.86%)	44,728 (71.73%)	106,220 (93.26%)	4,372 (1.43%)	159,265 (32.74%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	642 (0.14%)	17,625 (28.27%)	-	-	18,267 (3.76%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	2,144 (100.00%)	17,315 (100.00%)	62,782 (100.00%)	56,207 (100.00%)	138,448 (100.00%)
คำชะอี	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	2,043 (95.29%)	12,534 (72.39%)	58,746 (93.57%)	3,033 (5.40%)	76,356 (55.15%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	101 (4.71%)	4,781 (27.61%)	-	-	4,882 (3.53%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	2,972 (100.00%)	10,840 (100.00%)	33,072 (100.00%)	149,960 (100.00%)	196,844 (100.00%)
ดงหลวง	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	2,972 (100.00%)	5,975 (55.12%)	31,814 (96.20%)	3,022 (2.02%)	43,783 (22.24%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	4,865 (44.88%)	-	-	4,865 (2.47%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	2,972 (100.00%)	10,840 (100.00%)	33,072 (100.00%)	149,960 (100.00%)	196,844 (100.00%)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				รวม
		S1	S2	S3	N	
ดอนตาล	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	34 (100.00%)	29,551 (100.00%)	52,970 (100.00%)	157,498 (100.00%)	240,053 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	34 (100.00%)	19,684 (66.61%)	51,359 (96.96%)	558 (0.35%)	71,635 (29.84%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	9,867 (33.39%)	-	-	9,867 (4.11%)
นิคมคำสร้อย	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	2,527 (100.00%)	24,119 (100.00%)	40,066 (100.00%)	142,144 (100.00%)	208,856 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	2,413 (95.49%)	15,412 (63.90%)	33,739 (84.21%)	874 (0.61%)	52,438 (25.11%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	114 (4.51%)	8,707 (36.10%)	-	-	8,821 (4.22%)
หว้านใหญ่	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	28 (100.00%)	8,788 (100.00%)	28,711 (100.00%)	25,146 (100.00%)	62,673 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	28 (100.00%)	5,535 (62.98%)	21,155 (73.68%)	-	26,718 (42.63%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	3,253 (37.02%)	-	-	3,253 (5.19%)
หนองสูง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	24,490 (100.00%)	29,076 (100.00%)	44,879 (100.00%)	98,445 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	16,328 (66.67%)	24,822 (85.37%)	2,033 (4.53%)	43,183 (43.87%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	8,162 (33.33%)	-	-	8,162 (8.29%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	12,292 (100.00%)	177,456 (100.00%)	360,568 (100.00%)	881,450 (100.00%)	1,431,766 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	11,435 (93.03%)	120,196 (67.73%)	327,855 (90.93%)	13,892 (1.58%)	473,378 (33.06%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	857 (6.97%)	57,260 (32.27%)	-	-	58,117 (4.06%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่า พื้นที่ที่ควรพิจารณาให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าว คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (S3) 2,853 ไร่ และพื้นที่ปลูกยางพารา (S3) 853 ไร่ (ตารางที่ 4) แต่เนื่องจากนโยบายของคณะกรรมการนโยบายบริหารจัดการข้าวต้องการรักษาคุณภาพผลผลิตข้าว ดังนั้น ควรพิจารณาปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ตารางที่ 4 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตข้าว

อำเภอ	มันสำปะหลัง (ไร่)			ยางพารา (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม
คำชะอี	111	-	111	137	-	137
ดงหลวง	907	-	907	155	-	155
ดอนตาล	353	-	353	256	-	256
นิคมคำสร้อย	421	-	421	53	-	53
เมืองมุกดาหาร	777	-	777	129	-	129
หว้านใหญ่	135	-	135	83	-	83
หนองสูง	149	-	149	40	-	40
รวม	2,853	-	2,853	853	-	853

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกข้าวต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกข้าวในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือ พื้นที่ปลูกข้าวในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกข้าว ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของจังหวัด พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง และอำเภอนิคมคำสร้อย

พื้นที่ปลูกข้าวในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือ พื้นที่ปลูกข้าวในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกข้าว เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง แหล่งน้ำ เป็นต้น พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น ทำการเกษตรผสมผสานหรือพืชที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า โดยพิจารณาแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

2.2 อ้อยโรงงาน

อ้อยโรงงานเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดมุกดาหารในลำดับที่ 2 จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 5 และภาพที่ 8 - 9)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกอ้อยโรงงาน

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 15,216 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.06 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอหว้านใหญ่ 6,441 ไร่ อำเภอดงหลวง 6,394 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 1,316 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 995,121 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 69.47 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 363,057 ไร่ อำเภอดอนตาล 195,734 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 149,434 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 10,917 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.76 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 5,246 ไร่ อำเภอดงหลวง 3,501 ไร่ และอำเภอดอนตาล 966 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 411,331 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดินได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 1,375 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.04 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากอยู่ในอำเภอหว้านใหญ่ 988 ไร่ อำเภอดงหลวง 158 ไร่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย 128 ไร่ และอำเภอเมืองมุกดาหาร 101 ไร่ ตามลำดับ

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 233,403 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.45 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 108,601 ไร่ อำเภอดอนตาล 66,166 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 30,602 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 6,069 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 55.59 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 4,022 ไร่ อำเภอดอนตาล 966 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 588 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 34 ไร่

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกอ้อยโรงงานแต่ยังไม่มี การปลูก พิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับปลูกอ้อยโรงงาน และพื้นที่เพาะปลูก อ้อยโรงงานในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่า จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือใน ระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 775,559 ไร่ โดยกระจาย อยู่ทั่วทุกอำเภอ อำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 255,368 ไร่ รองลงมา ได้แก่ อำเภอดงหลวง 134,447 ไร่ อำเภอดอนตาล 129,568 ไร่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย 120,020 ไร่ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 13,842 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 90.96 ของพื้นที่ ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอดงหลวง 6,236 ไร่ อำเภอห้วยใหญ่ 5,453 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 1,188 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 761,718 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 76.55 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเมืองมุกดาหาร 254,456 ไร่ อำเภอดอนตาล 129,568 ไร่ และอำเภอดงหลวง 128,211 ไร่

ตารางที่ 5 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของอ้อยโรงงานรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
เมืองมุกดาหาร	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,013 (100.00%)	363,057 (100.00%)	5,246 (100.00%)	117,526 (100.00%)	486,842 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	101 (9.97%)	108,601 (29.91%)	4,022 (76.67%)	10 (0.01%)	112,734 (23.16%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	912 (90.03%)	254,456 (70.09%)	-	-	255,368 (52.45%)
คำชะอี	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	52 (100.00%)	71,526 (100.00%)	269 (100.00%)	66,665 (100.00%)	138,512 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	6,547 (9.15%)	269 (100.00%)	5 (0.01%)	6,821 (4.92%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	52 (100.00%)	64,979 (90.85%)	-	-	65,031 (46.95%)
ดงหลวง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	6,394 (100.00%)	141,704 (100.00%)	3,501 (100.00%)	45,483 (100.00%)	197,082 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	158 (2.47%)	13,493 (9.52%)	91 (2.60%)	-	13,742 (6.97%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	6,236 (97.53%)	128,211 (90.48%)	-	-	134,447 (68.22%)
ดอนตาล	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	195,734 (100.00%)	966 (100.00%)	43,554 (100.00%)	240,254 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	66,166 (33.80%)	966 (100.00%)	1 (n.s.)	67,133 (27.94%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	129,568 (66.20%)	-	-	129,568 (53.93%)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
นิคมคำสร้อย	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,316 (100.00%)	149,434 (100.00%)	588 (100.00%)	57,337 (100.00%)	208,675 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	128 (9.73%)	30,602 (20.48%)	588 (100.00%)	18 (0.03%)	31,336 (15.02%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,188 (90.27%)	118,832 (79.52%)	-	-	120,020 (57.52%)
หว้านใหญ่	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	6,441 (100.00%)	28,256 (100.00%)	-	28,071 (100.00%)	62,768 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	988 (15.34%)	3,834 (13.57%)	-	-	4,822 (7.68%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	5,453 (84.66%)	24,422 (86.43%)	-	-	29,875 (47.60%)
หนองสูง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	45,410 (100.00%)	347 (100.00%)	52,695 (100.00%)	98,452 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	4,160 (9.16%)	133 (38.33%)	-	4,293 (4.36%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	41,250 (90.84%)	-	-	41,250 (41.90%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	15,216 (100.00%)	995,121 (100.00%)	10,917 (100.00%)	411,331 (100.00%)	1,432,585 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	1,375 (9.04%)	233,403 (23.45%)	6,069 (55.59%)	34 (0.01%)	240,881 (16.81%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	13,841 (90.96%)	761,718 (76.55%)	-	-	775,559 (54.14%)

หมายเหตุ: n.s. คือ มีจำนวนน้อยมากไม่มีความสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่า พื้นที่ที่ควรพิจารณาให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกอ้อยโรงงาน คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว (S3+N) 227,199 ไร่ พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (S3) 39,108 ไร่ (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตอ้อยโรงงาน

อำเภอ	ข้าว (ไร่)			มันสำปะหลัง (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม
เมืองมุกดาหาร	83,144	1,631	84,775	8,927	-	8,927
คำชะอี	21,996	2,042	24,038	709	-	709
ดงหลวง	24,542	2,277	26,819	27,740	-	27,740
ดอนตาล	42,922	43	42,965	1	-	1
นิคมคำสร้อย	25,659	217	25,876	-	-	-
หว้านใหญ่	12,704	-	12,704	1,731	-	1,731
หนองสูง	9,177	845	10,022	-	-	-
รวม	220,144	7,055	227,199	39,108	-	39,108

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกอ้อยโรงงานต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกอ้อยโรงงานในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือ พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกอ้อยโรงงาน ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกอ้อยโรงงานที่สำคัญของจังหวัด พบมากอยู่ในอำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดงหลวง อำเภอนิคมคำสร้อย และอำเภอเมืองมุกดาหาร

พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือ พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกอ้อยโรงงาน เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง แหล่งน้ำ เป็นต้น พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอนิคมคำสร้อย

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกอ้อยโรงงาน มีต้นทุนที่ต่ำ และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

2.3 ยางพารา

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดมุกดาหารในลำดับที่ 3 จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 7 และภาพที่ 10 – 11)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกยางพารา

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่เหมาะสมสูง (S1) 15,495 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.08 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอดงหลวง 7,281 ไร่ อำเภอหว้านใหญ่ 5,591 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 1,316 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 1,141,039 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 79.65 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 391,651 ไร่ อำเภอดอนตาล 203,071 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 161,297 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 68,329 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.76 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอดงหลวง 18,957 ไร่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 17,733 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 12,220 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 207,963 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกยางพาราในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดินได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) เนื้อที่ 1,011 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.52 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากอยู่ในอำเภอดงหลวง 806 ไร่ อำเภอคำชะอี 80 ไร่ และอำเภอหว้านใหญ่ 54 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 169,772 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.88 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 42,314 ไร่ อำเภอดงหลวง 39,304 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 38,200 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 7,413 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.85 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย พบมากอยู่ในอำเภอดงหลวง 2,639 ไร่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 1,493 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 1,225 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 346 ไร่

3) พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกยางพาราแต่ยังไม่มีมีการปลูกพิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับปลูกยางพารา และพื้นที่เพาะปลูกยางพาราในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่า จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 985,751 ไร่ โดยกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ อำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 350,333 ไร่ รองลงมา ได้แก่ อำเภอดอนตาล 175,758 ไร่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย 124,388 ไร่ อำเภอดงหลวง 116,920 ไร่ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 14,484 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 93.48 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอดงหลวง 6,475 ไร่ อำเภอหว้านใหญ่ 5,537 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 1,291 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 971,267 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 85.12 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเมืองมุกดาหาร 349,337 ไร่ อำเภอดอนตาล 175,758 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำสร้อย 123,097 ไร่

ตารางที่ 7 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของยางพารารายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				รวม
		S1	S2	S3	N	
เมืองมุกดาหาร	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,042 (100.00%)	391,651 (100.00%)	17,733 (100.00%)	76,419 (100.00%)	486,845 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	46 (4.41%)	42,314 (10.80%)	1,493 (8.42%)	9 (0.01%)	43,862 (9.01%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	996 (95.59%)	349,337 (89.20%)	-	-	350,333 (71.96%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	265 (100.00%)	112,748 (100.00%)	5,302 (100.00%)	20,198 (100.00%)	138,513 (100.00%)
คำชะอี	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	80 (30.19%)	11,481 (10.18%)	883 (16.65%)	22 (0.11%)	12,466 (9.00%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	185 (69.81%)	101,267 (89.82%)	-	-	101,452 (73.24%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	7,281 (100.00%)	149,749 (100.00%)	18,957 (100.00%)	21,096 (100.00%)	197,083 (100.00%)
ดงหลวง	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	806 (11.07%)	39,304 (26.25%)	2,639 (13.92%)	271 (1.28%)	43,020 (21.83%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	6,475 (88.93%)	110,445 (73.75%)	-	-	116,920 (59.33%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	203,071 (100.00%)	5,848 (100.00%)	31,374 (100.00%)	240,293 (100.00%)
ดอนตาล	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	27,313 (13.45%)	683 (11.68%)	-	27,996 (11.65%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	175,758 (86.55%)	-	-	175,758 (73.14%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	1,316 (100.00%)	161,297 (100.00%)	12,220 (100.00%)	34,036 (100.00%)	208,869 (100.00%)
นิคมคำสร้อย	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	25 (1.90%)	38,200 (23.68%)	1,225 (10.02%)	44 (0.13%)	39,494 (18.91%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	1,291 (98.10%)	123,097 (76.32%)	-	-	124,388 (59.55%)

ตารางที่ 7 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
ห้วยใหญ่	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	5,591 (100.00%)	43,864 (100.00%)	83 (100.00%)	13,235 (100.00%)	62,773 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	54 (0.97%)	3,493 (7.96%)	83 (100.00%)	-	3,630 (5.78%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	5,537 (99.03%)	40,371 (92.04%)	-	-	45,908 (73.13%)
หนองสูง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	-	78,659 (100.00%)	8,186 (100.00%)	11,605 (100.00%)	98,450 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	7,667 (9.75%)	407 (4.97%)	-	8,074 (8.20%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	70,992 (90.25%)	-	-	70,992 (72.11%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	15,495 (100.00%)	1,141,039 (100.00%)	68,329 (100.00%)	207,963 (100.00%)	1,432,826 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	1,011 (6.52%)	169,772 (14.88%)	7,413 (10.85%)	346 (0.17%)	178,542 (12.46%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	14,484 (93.48%)	971,267 (85.12%)	-	-	985,751 (68.80%)

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่า พื้นที่ที่ควรพิจารณาให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกยางพารา คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว (S3+N) 336,913 ไร่ พื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง (S3) 39,996 ไร่ และพื้นที่ปลูกอ้อยโรงงาน (S3) 1,067 ไร่ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตยางพารา

อำเภอ	ข้าว (ไร่)			มันสำปะหลัง (ไร่)			อ้อยโรงงาน (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม	S3	N	รวม
เมืองมุกดาหาร	106,582	2,568	109,150	9,322	-	9,322	1,067	-	1,067
คำชะอี	58,947	2,042	60,989	717	-	717	-	-	-
ดงหลวง	31,921	2,280	34,201	27,849	-	27,849	-	-	-
ดอนตาล	51,537	-	51,537	1	-	1	-	-	-
นิคมคำสร้อย	33,855	201	34,056	1	-	1	-	-	-
หว้านใหญ่	21,227	-	21,227	2,106	-	2,106	-	-	-
หนองสูง	24,908	845	25,753	-	-	-	-	-	-
รวม	328,977	7,936	336,913	39,996	-	39,996	1,067	-	1,067

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกยางพาราต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกยางพาราในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกยางพาราในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือ พื้นที่ปลูกยางพาราในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกยางพารา ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกยางพาราที่สำคัญของจังหวัด พบมากอยู่ในอำเภอดงหลวง อำเภอคำชะอี และอำเภอหว้านใหญ่

พื้นที่ปลูกยางพาราในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือ พื้นที่ปลูกยางพาราในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกยางพารา เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง แหล่งน้ำ เป็นต้น พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง และอำเภอนิคมคำสร้อย

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกยางพารามีต้นทุนที่ต่ำ และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

2.4 มันสำปะหลัง

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดมุกดาหารในลำดับที่ 4 จากฐานข้อมูลในแผนที่เกษตรเชิงรุก หรือ Agri-Map Online วิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้ (ตารางที่ 9 และภาพที่ 12 - 13)

1) การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง

ระดับที่ 1 เป็นพื้นที่เหมาะสมสูง (S1) 12,573 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.87 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 6,280 ไร่ อำเภอดอนตาล 4,910 ไร่ และอำเภอดงหลวง 1,383 ไร่

ระดับที่ 2 เป็นพื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 767,914 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 53.62 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 287,558 ไร่ อำเภอดอนตาล 192,018 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 151,198 ไร่

ระดับที่ 3 เป็นพื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 290,676 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 20.28 ของพื้นที่ศักยภาพของที่ดิน พบมากอยู่ในอำเภอดงหลวง 141,541 ไร่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 86,038 ไร่ และอำเภอหว้านใหญ่ 33,752 ไร่

ระดับที่ 4 เป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 361,484 ไร่

2) การวิเคราะห์พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในปัจจุบัน ซึ่งจำแนกตามชั้นความเหมาะสมของที่ดินได้ดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูง (S1) มีเนื้อที่ 342 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.72 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากอยู่ในอำเภอนิคมน้ำอ้อย 152 ไร่ อำเภอหนองสูง 127 ไร่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 43 ไร่ และอำเภอดงหลวง 20 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S2) มีเนื้อที่ 59,941 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.81 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากอยู่ในอำเภอเมืองมุกดาหาร 18,697 ไร่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย 14,945 ไร่ และอำเภอดอนตาล 12,114 ไร่

(3) พื้นที่เหมาะสมเล็กน้อย (S3) มีเนื้อที่ 49,529 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.04 ของพื้นที่ศักยภาพเล็กน้อย พบมากอยู่ในอำเภอดงหลวง 32,710 ไร่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 11,734 ไร่ และอำเภอหว้านใหญ่ 2,234 ไร่

(4) พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) มีเนื้อที่ 194 ไร่

3) **พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ** คือ พื้นที่ที่มีศักยภาพในการปลูกมันสำปะหลังแต่ยังไม่มี การปลูก พิจารณาจากพื้นที่ศักยภาพของที่ดินสำหรับปลูกมันสำปะหลัง และพื้นที่เพาะปลูก มันสำปะหลังในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง) พบว่า จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือ ในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และความเหมาะสมปานกลาง (S2) รวมทั้งสิ้น 720,203 ไร่ โดยกระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ อำเภอที่มีพื้นที่ศักยภาพคงเหลือมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองมุกดาหาร 275,098 ไร่ รองลงมา ได้แก่ อำเภอดอนตาล 184,814 ไร่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย 136,490 ไร่ อำเภอดงหลวง 61,966 ไร่ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) พื้นที่เหมาะสมสูงคงเหลือ (S1) มีเนื้อที่ 12,231 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 97.28 ของพื้นที่ศักยภาพสูง พบมากในอำเภอเมืองมุกดาหาร 6,237 ไร่ อำเภอดอนตาล 4,910 ไร่ และอำเภอคำชะอี 805 ไร่

(2) พื้นที่เหมาะสมปานกลางคงเหลือ (S2) มีเนื้อที่ 971,267 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 92.19 ของพื้นที่ศักยภาพปานกลาง พบมากในอำเภอเมืองมุกดาหาร 268,861 ไร่ อำเภอดอนตาล 179,904 ไร่ และอำเภอนิคมน้ำอ้อย 136,253 ไร่

ตารางที่ 9 พื้นที่ศักยภาพ พื้นที่ปลูกจริง พื้นที่คงเหลือของมันสำปะหลังรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				
		S1	S2	S3	N	รวม
เมืองมุกดาหาร	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	6,280 (100.00%)	287,558 (100.00%)	86,038 (100.00%)	106,951 (100.00%)	486,827 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	43 (0.68%)	18,697 (6.50%)	11,734 (13.64%)	12 (0.01%)	30,486 (6.26%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	6,237 (99.32%)	268,861 (93.50%)	-	-	275,098 (56.51%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	825 (100.00%)	65,313 (100.00%)	10,558 (100.00%)	61,817 (100.00%)	138,513 (100.00%)
คำชะอี	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	20 (2.42%)	4,152 (6.36%)	1,060 (10.04%)	3 (n.s.)	5,235 (3.78%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	805 (97.58%)	61,161 (93.64%)	-	-	61,966 (44.74%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	- (100.00%)	26,421 (100.00%)	141,541 (100.00%)	29,120 (100.00%)	197,082 (100.00%)
ดงหลวง	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	- (15.69%)	4,146 (23.11%)	32,710 (0.57%)	167 (18.79%)	37,023 (11.30%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	- (84.31%)	22,275 (84.31%)	-	-	22,275 (11.30%)
	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	4,910 (100.00%)	192,018 (100.00%)	1,898 (100.00%)	41,467 (100.00%)	240,293 (100.00%)
ดอนตาล	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	- (6.31%)	12,114 (26.55%)	504 (0.03%)	12 (5.26%)	12,630 (5.26%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	4,910 (100.00%)	179,904 (93.69%)	-	-	184,814 (76.91%)

ตารางที่ 9 (ต่อ)

อำเภอ	ประเภทพื้นที่	เนื้อที่ชั้นความเหมาะสม (ไร่)				รวม
		S1	S2	S3	N	
นิคมคำสร้อย	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	389 (100.00%)	151,198 (100.00%)	8,784 (100.00%)	48,499 (100.00%)	208,870 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	152 (39.07%)	14,945 (9.88%)	774 (8.81%)	-	15,871 (7.60%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	237 (60.93%)	136,253 (90.12%)	-	-	136,490 (65.35%)
หว้านใหญ่	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	42 (100.00%)	91 (100.00%)	33,752 (100.00%)	28,888 (100.00%)	62,773 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	-	-	2,234 (6.62%)	-	2,234 (3.56%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	42 (100.00%)	91 (100.00%)	-	-	133 (0.21%)
หนองสูง	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	127 (100.00%)	45,315 (100.00%)	8,105 (100.00%)	44,742 (100.00%)	98,289 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	127 (100.00%)	5,887 (12.99%)	513 (6.33%)	-	6,527 (6.64%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	-	39,428 (87.01%)	-	-	39,428 (40.11%)
รวมทั้งจังหวัด	พื้นที่ศักยภาพของที่ดิน	12,573 (100.00%)	767,914 (100.00%)	290,676 (100.00%)	361,484 (100.00%)	1,432,647 (100.00%)
	พื้นที่เพาะปลูกในชั้นความเหมาะสมต่าง ๆ (ปลูกจริง)	342 (2.72%)	59,941 (7.81%)	49,529 (17.04%)	194 (0.05%)	110,006 (7.68%)
	พื้นที่มีศักยภาพคงเหลือ	12,231 (97.28%)	707,972 (92.19%)	-	-	720,203 (50.27%)

หมายเหตุ: n.s. คือ มีจำนวนน้อยมากไม่มีความสำคัญทางสถิติ

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมการปลูกพืชจะพิจารณาเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพคงเหลือในระดับความเหมาะสมสูง (S1) และระดับความเหมาะสมปานกลาง (S2) เท่านั้น เนื่องจากสภาพพื้นที่ปลูกพืชตรงตามศักยภาพของดิน การลงทุนต่ำก็สามารถเพิ่มผลผลิตได้ จึงควรส่งเสริมในพื้นที่ดังกล่าว

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ปลูกพืชในปัจจุบัน พบว่า พื้นที่ที่ควรพิจารณาให้มีการปรับเปลี่ยนไปปลูกมันสำปะหลัง คือ บริเวณที่เป็นพื้นที่ปลูกข้าว (S3+N) 176,713 ไร่ และพื้นที่ปลูกอ้อยโรงงาน (S3) 2,154 ไร่ (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 พื้นที่ศักยภาพในการขยายการผลิตมันสำปะหลัง

อำเภอ	ข้าว (ไร่)			อ้อยโรงงาน (ไร่)		
	S3	N	รวม	S3	N	รวม
เมืองมุกดาหาร	64,825	2,273	67,098	1,094	-	1,094
คำชะอี	19,483	1,748	21,231	-	-	-
ดงหลวง	7,891	758	8,649	-	-	-
ดอนตาล	42,919	469	43,388	863	-	863
นิคมคำสร้อย	25,632	624	26,256	197	-	197
หว้านใหญ่	-	-	-	-	-	-
หนองสูง	9,201	890	10,091	-	-	-
รวม	169,951	6,762	176,713	2,154	-	2,154

4) แนวทางการจัดการ

(1) พื้นที่ที่มีความเหมาะสมควรส่งเสริมการผลิต (S1 หรือ S2) ควรสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกมันสำปะหลังต่อไปเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตและได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี ซึ่งการปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปสู่การต่อยอดโครงการที่สำคัญต่าง ๆ ได้ เช่น เกษตรอินทรีย์ ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรแม่นยำ เป็นต้น

พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในบริเวณที่มีความเหมาะสมสูง (S1) คือ พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในที่ดินที่ไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพต่อการปลูกมันสำปะหลัง ซึ่งควรสงวนไว้เป็นแหล่งปลูกมันสำปะหลังที่สำคัญของจังหวัด พบมากอยู่ในอำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอหนองสูง อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอกำชะอี

พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในบริเวณที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2) คือ พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในที่ดินที่มีข้อจำกัดทางกายภาพบางประการต่อการปลูกมันสำปะหลัง เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความเป็นกรดเป็นด่าง แหล่งน้ำ เป็นต้น พบมากอยู่ในอำเภอมืองมุกดาหาร อำเภอนิคมคำสร้อย และอำเภอดอนตาล

(2) พื้นที่ที่ควรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3 หรือ N) ควรสนับสนุนให้เข้าโครงการปรับเปลี่ยนการผลิต เช่น เปลี่ยนชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกว่าการปลูกมันสำปะหลัง มีต้นทุนที่ต่ำ และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า เป็นต้น ทั้งนี้ต้องพิจารณาแหล่งรับซื้อร่วมด้วย

3. พืชเศรษฐกิจอนาคตไกลของจังหวัด

3.1 โคนี้อ่อนสูง ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตปศุสัตว์และประมงจังหวัดมุกดาหาร เป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตแปลงใหญ่โคนี้อ่อนคุณภาพสูง และโคนี้อ่อนสูงตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่กระบวนการเลี้ยงโคน การแปรรูปจนถึงกระบวนการส่งออกซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนในพื้นที่ได้ และจังหวัดมุกดาหารยังมีการส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงปลานิล ซึ่งถือเป็นสัตว์เศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในพื้นที่ โดยการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงปลานิล การแปรรูปปลานิล และส่งเสริมการตลาดปลานิล เป็นการทำให้กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในพื้นที่มีรายได้เพิ่มมากขึ้น (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2564)

3.2 ข้าวอินทรีย์ ได้มีการพัฒนาและส่งเสริมการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานและมีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค เพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรข้าวอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่หันมาปลูกพืชนอกฤดูการผลิต เพื่อเพิ่มรายได้และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร, 2564)

3.3 พืชสมุนไพร ด้วยนโยบายของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนแนวคิด BCG (Bio-Circular-Green Economy) หรือ เศรษฐกิจชีวภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ พืชสมุนไพรเป็นเรื่องหนึ่งที่มีความสนใจ เนื่องจากเป็นแหล่งของสารสำคัญนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การแพทย์ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และเครื่องสำอาง จึงสนับสนุนให้พืชสมุนไพรเป็นพืชทางเลือกในปี 2564 โดยดำเนินการภายใต้ตลาดนำการผลิต และหากทิศทางการตลาดสมุนไพรขยายตัวเพิ่มมากขึ้นจะช่วยเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพรมีรายได้และความมั่นคงในการดำรงชีพ จากฐานข้อมูล Agri-Map Online จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพที่สามารถส่งเสริมให้ปลูกพืชสมุนไพรได้หลายชนิด เช่น ขมิ้นชัน กระชายดำ

ขมิ้นชัน เป็นพืชปลูกง่าย ชอบแสงแดดจัด และมีความชื้นสูง ชอบดินร่วนซุย มีการระบายน้ำดี ไม่ชอบน้ำขัง เกษตรกรสามารถปลูกขมิ้นชันแซมในสวนเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ และมีรายได้ระหว่างรอการเติบโตของไม้หลักหรือปาล์มน้ำมัน โดยพื้นที่จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกขมิ้นชันที่ระดับความเหมาะสมสูง (S1) 45,755 ไร่ กระจายอยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดมุกดาหาร โดยอำเภอเมืองมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกขมิ้นชันมากที่สุด

กระชายดำ เป็นพืชที่ชอบที่ร่ม ดินร่วนซุยหรือเป็นดินปนทราย มีการระบายน้ำดี ชอบอากาศหนาวเย็น และขยายพันธุ์ด้วยวิธีการแบ่งเหง้า สามารถขยายพันธุ์ได้ตลอดทั้งปี แต่ถ้าต้องการให้หัวหรือเหง้ามีคุณภาพต้องปลูกและเก็บเกี่ยวตามฤดูกาล คือปลูกในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคม เกษตรกรสามารถปลูกกระชายดำแซมในสวนเป็นการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ และมีรายได้ระหว่างรอการเติบโตของไม้หลักหรือปาล์มน้ำมัน โดยพื้นที่จังหวัดมุกดาหารมีพื้นที่ศักยภาพในการปลูกกระชายดำที่ระดับความเหมาะสมสูง (S1) 10,976 ไร่ พบมากในอำเภอน้ำโสม อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอดงคำ

4. แนวทางการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ

4.1 ข้าว

1) **พื้นที่ปลูกข้าวที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวอยู่ มีเนื้อที่ 11,435 ไร่ พบมากอยู่ในเขตอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง อำเภอนิคมคำสร้อย และอำเภอดงคำชะอี ตามลำดับ ซึ่งคณะกรรมการพัฒนาที่ดินจังหวัดสมควรให้มีการเสนอแผนการใช้ที่ดิน เพื่อสงวนให้เป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของจังหวัด และมีการบริหารจัดการน้ำชลประทาน การจัดการดิน ปุ๋ย พันธุ์ข้าว โดยรวมกลุ่มเป็นเกษตรแปลงใหญ่ พัฒนาต่อยอดครบวงจรการตลาดในและต่างประเทศการแปรรูปแหล่งทุน มีภาครัฐสนับสนุนการทำมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) เนื่องจากเป็นพื้นที่ศักยภาพสูง การปลูกพืชหลังนาจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นการปรับปรุงบำรุงดิน ทั้งนี้ภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกร โดยแนะนำว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการปลูกข้าวจึงไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หากข้าวราคาไม่ดีถ้าต้องการเปลี่ยนชนิดพืชควรเป็นพืชไร่ เพื่อที่ว่าในอนาคตจะได้กลับมาทำนาได้อีก

2) **พื้นที่ปลูกข้าวที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกข้าวอยู่ มีเนื้อที่ 120,196 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง เป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่มีข้อจำกัดไม่มากนัก เกษตรกรยังคงปลูกข้าวได้ผลดี หลายแห่งประสบปัญหาขาดน้ำในบางช่วงของการเพาะปลูก ควรสนับสนุนด้านการบริหารจัดการน้ำ เช่น ชลประทาน จะสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรในการใช้ที่ดิน ปัญหาการทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่นจะลดลง และพื้นที่ในเขตนี้มีความเหมาะสมสำหรับการเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรแม่นยำหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น และภาครัฐควรให้ความรู้ความเข้าใจกับเกษตรกร โดยแนะนำว่าไม่ควรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่น หากข้าวราคาไม่ดี และหากต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตควรเปลี่ยนเป็นพืชไร่ เพื่อในอนาคตยังสามารถกลับมาทำนาได้อีก

3) **พื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกข้าวอยู่ประมาณกว่า 3 แสนไร่ ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำกินในพื้นที่นี้เนื่องจากเป็นพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยสนับสนุนการปรับโครงสร้างที่ดิน ปรับปรุงบำรุงดิน สนับสนุนแหล่งน้ำ ให้เกษตรกรเลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่มีความเหมาะสม และให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพหรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว** แต่ปัจจุบันเกษตรกรไม่ได้ใช้พื้นที่ปลูกข้าว และเกษตรกรปลูกพืชชนิดอื่นทดแทน เช่น มันสำปะหลัง ยางพารา ทั้งนี้ หากพืชที่ปลูกเป็นพืชไร่ ซึ่งในอนาคตข้าวราคาดี เกษตรกรอาจกลับมาปลูกข้าวได้เหมือนเดิม แต่หากเป็นไม้ผลหรือไม้ยืนต้น การกลับมาปลูกข้าวอาจเป็นเรื่องยาก ควรส่งเสริมในเรื่องของการทำเกษตรรูปแบบอื่น เช่น ทำการเกษตรแบบผสมผสานทดแทนในพื้นที่ดังกล่าว

4.2 อ้อยโรงงาน

1) **พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกอ้อยโรงงานอยู่ มีเนื้อที่ 1,375 ไร่ มีพื้นที่ปลูกมากในเขตอำเภอห้วยใหญ่ อำเภอดงหลวง อำเภอนิคมน้ำอ้อย และอำเภอเมืองมุกดาหาร ตามลำดับ ทั้งนี้ ตามแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย พ.ศ. 2560 - 2564 มียุทธศาสตร์ ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัย การบริหารจัดการ และการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตอุตสาหกรรมอ้อยน้ำตาลทรายและอุตสาหกรรม เน้นให้มีการเพิ่มผลผลิตอ้อยโรงงานในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง แต่เน้นการลดต้นทุนการผลิต ส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์แบบคุณภาพสูง มีการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยการรณรงค์ลดการเผาตอซัง เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้ององค์การเทคโนโลยีการเก็บเกี่ยว โดยใช้เครื่องจักรเพื่อลดปัญหาแรงงาน พร้อมส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มและเข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ จัดหาปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกร และอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรที่มีการปรับปรุงบำรุงดิน โดยลดต้นทุนการผลิต ส่งเสริมให้มีการปลูกอ้อยโรงงานที่มีสายพันธุ์ต้านทานโรค สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรที่มีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสูง ในการปลูกอ้อยโรงงาน เพื่อแก้ไขปัญหาการปรับเปลี่ยนพื้นที่

2) **พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกอ้อยโรงงานอยู่ มีเนื้อที่ 233,403 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอนิคมน้ำอ้อย ตามลำดับ เกษตรกรยังคงปลูกอ้อยโรงงานได้ผลดี จึงต้องพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ให้มากขึ้น ในเรื่องของคุณภาพดินและการบริหารจัดการน้ำ ให้มีเพียงพอและเหมาะสมต่อการเพาะปลูก สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการจัดการพื้นที่ การปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าของเสียจากโรงงานน้ำตาล และการนำของเสียจากโรงงานน้ำตาลไปใช้ในการปรับปรุงบำรุงดินในไร้อ้อย เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนให้แก่เกษตรกรชาวไร่อ้อย โดยไม่มีผลเสียต่อสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และชุมชนชาวไร่อ้อย

3) **พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกอ้อยโรงงานอยู่ พื้นที่ดังกล่าวประสบปัญหาซ้ำซาก เช่น น้ำท่วม ขาดน้ำ ผลผลิตต่ำ เป็นต้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตพืชผักบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น รวมทั้งการจัดหาตลาดให้กับเกษตรกรในการปลูกพืชผักทดแทน โดยอาจเริ่มจากตลาดชุมชน

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพหรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกอ้อยโรงงาน** แต่เกษตรกรหันมาปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น ข้าว มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน โดยควรสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการบริหารจัดการพื้นที่ และการปรับปรุงบำรุงดินไม่ให้เสื่อมโทรม หากเกษตรกรต้องการกลับมาใช้พื้นที่ปลูกอ้อยโรงงานเหมือนเดิม จะได้ไม่ต้องมีต้นทุนการผลิตสูงในการปรับปรุงบำรุงดิน

4.3 ยางพารา

1) **พื้นที่ปลูกยางพาราที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกยางพาราอยู่ มีเนื้อที่ 129 ไร่ มีพื้นที่ปลูกมากในเขตอำเภอดงหลวง อำเภอคำชะอี อำเภอหัวานใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอนิคมน้ำอ้อย ตามลำดับ ซึ่งตามมาตรการยุทธศาสตร์ยางพารา ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) เน้นให้มีการเพิ่มผลผลิตยางพาราต่อไร่ต่อปี จากปกติเฉลี่ยอยู่ที่ 224 กิโลกรัมต่อไร่ เป็น 360 กิโลกรัมต่อไร่ ภายในปี 2579 นั้น ควรมีการจัดการที่เหมาะสมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- การคัดเลือกพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และด้านทานโรค
- การปรับปรุงบำรุงดิน การใส่ปุ๋ยที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
- การปลูกพืชแซมและพืชคลุมดินให้เหมาะสม เพราะมีผลต่อการเจริญเติบโตของยาง
- การบำรุงรักษา การใส่ปุ๋ยการตัดแต่งกิ่ง และเทคนิคการกรีดยางให้มีปริมาณน้ำยางสูง มีคุณภาพและตรงตามมาตรฐาน
- เน้นการพัฒนาการตลาดในพื้นที่ เช่น จัดตั้งจุดรับซื้อ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสูง
- ส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่ที่มีความเข้มแข็ง มีการบริหารงานแบบมืออาชีพ และสามารถถ่ายทอดกิจการให้กับคนรุ่นใหม่

2) **พื้นที่ปลูกยางพาราที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกยางพาราอยู่ มีเนื้อที่ 169,772 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง และอำเภอนิคมน้ำอ้อย ตามลำดับ เกษตรกรยังคงปลูกยางพาราได้ผลดี จึงควรสนับสนุนให้เพิ่มผลผลิตยางพารา โดยเน้นการจัดการที่เหมาะสมในเรื่องต่าง ๆ เช่นเดียวกันกับพื้นที่เหมาะสมสูง โดยเฉพาะการปรับปรุงบำรุงดิน เน้นการพัฒนาการตลาดในพื้นที่ เช่น จัดตั้งจุดรับซื้อ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมปานกลางให้มากขึ้น ส่งเสริมให้มีการโค่นยางพาราที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปี และปลูกยางพาราทดแทนในพื้นที่เดิมเช่นกันกับพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสูง พัฒนาตลาดและช่องทางจัดจำหน่ายให้มากขึ้น โดยเน้นการแปรรูปยางหรือไม้ยางพาราเพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจเน้นจากชุมชนที่เข้มแข็งเป็นพื้นที่ต้นแบบ

3) **พื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกยางพาราอยู่ ทั้งนี้ควรส่งเสริมให้มีการโค่นยางพาราที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปี และหาพืชอื่นทดแทน เช่น ส่งเสริมให้ปลูกไม้ผล มะพร้าว ไม้หวาน มันสำปะหลัง ยาสูบ แตงโม พืชไร่ และพืชผักต่าง ๆ ทดแทน ให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตพืชผักบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map)

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพหรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา** แต่เกษตรกรหันมาปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน โดยควรเน้นให้เกษตรกรปลูกพืชดังกล่าวต่อไป เนื่องจากปัจจุบันตามมาตรการยุทธศาสตร์ยางพารา เน้นการลดพื้นที่การปลูกยางพาราอยู่แล้ว ฉะนั้นควรสร้างความตระหนักให้เกษตรกร เน้นการทำการเกษตรแบบผสมผสาน หรือการเข้าร่วมโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือวนเกษตร เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่ามากที่สุดต่อไป

4.4 มันสำปะหลัง

1) **พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังที่มีความเหมาะสมสูง (S1)** และปัจจุบันยังปลูกมันสำปะหลังอยู่ มีเนื้อที่ 342 ไร่ มีพื้นที่ปลูกมากในเขตอำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอหนองสูง อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอคำชะอี ตามลำดับ ตามมาตรการยุทธศาสตร์มันสำปะหลัง 2564 - 2567 เน้นให้เกษตรกรเข้าถึงพันธุ์มันสำปะหลังต้านทานโรคใบด่างมันสำปะหลัง (Cassava Mosaic Disease: CMD) ให้เชื้อแป้งสูง และมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ไม่ต่ำกว่า 5 ตัน ภายในปี 2567 โดยเน้นการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง และลดต้นทุนผลผลิตในพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง เร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาโรคโคนเน่าหัวเน่า และโรคใบด่างมันสำปะหลัง ส่งเสริมการทำระบบน้ำหยดในพื้นที่ที่มีศักยภาพ การปรับปรุงบำรุงดิน การใส่ปุ๋ยที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ทำการวิเคราะห์คุณภาพดินอยู่เสมอ ส่งเสริมเกษตรกรแปรรูปมันสำปะหลังเบื้องต้นเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การแปรรูปมันเส้นสะอาด สร้างความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและโรงงาน เพื่อวางแผนการชุดของเกษตรกร ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเก็บเกี่ยวในช่วงอายุ และระยะเวลาที่เหมาะสม ใช้ท่อนพันธุ์ที่ต้านทานโรค และให้ผลผลิตสูง เข้าร่วมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ และส่งเสริมให้เกษตรกรเป็น Smart Farmer

2) **พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)** และปัจจุบันยังปลูกมันสำปะหลังอยู่ มีเนื้อที่ 59,941 ไร่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอนิคมคำสร้อย และอำเภอดอนตาล ตามลำดับ เกษตรกรยังคงปลูกมันสำปะหลังได้ผลดี จึงต้องพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ในเรื่องของคุณภาพดิน และทำการตรวจวิเคราะห์คุณภาพดินอยู่เสมอ ส่งเสริมให้มีการใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ซึ่งอาจต้องใช้ปุ๋ยสังเคราะห์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการจัดการพื้นที่การปลูก การดูแลรักษา การป้องกันโรค แมลงศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยว ส่งเสริมการใช้ท่อนพันธุ์ที่ต้านทานโรค และให้ผลผลิตสูง พัฒนาระบบน้ำหยดและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำในพื้นที่ ให้มีการใช้ประโยชน์กับมันสำปะหลังให้มากที่สุด ส่งเสริมเกษตรกรแปรรูปมันสำปะหลังเบื้องต้นเพื่อเพิ่มมูลค่า เช่น การแปรรูปมันเส้นสะอาด ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรเก็บเกี่ยวในช่วงอายุ และระยะเวลาที่เหมาะสม

3) **พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม (S3 และ N)** และปัจจุบันเกษตรกรยังคงใช้ที่ดินปลูกมันสำปะหลังอยู่ ควรส่งเสริมและสร้างความรู้ความเข้าใจในการไถระเบิดดินดาน ให้เกษตรกรมีวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหามาให้การช่วยเหลือเกษตรกรที่เลือกปลูกพืชชนิดใหม่ที่ให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า หรือใช้พื้นที่ผลิตอาหารเพื่อบริโภคในครัวเรือน หรือเข้าโครงการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri-Map) เป็นต้น จัดหาตลาดให้กับเกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนการผลิต โดยอาจเริ่มจากตลาดชุมชน

4) **พื้นที่ที่มีศักยภาพหรือมีความเหมาะสมสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง** แต่เกษตรกรหันมาปลูกพืชอื่นทดแทน เช่น ข้าว อ้อยโรงงาน ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ควรสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรในการบริหารจัดการพื้นที่ และการปรับปรุงบำรุงดินไม่ให้เสื่อมโทรม

เอกสารอ้างอิง

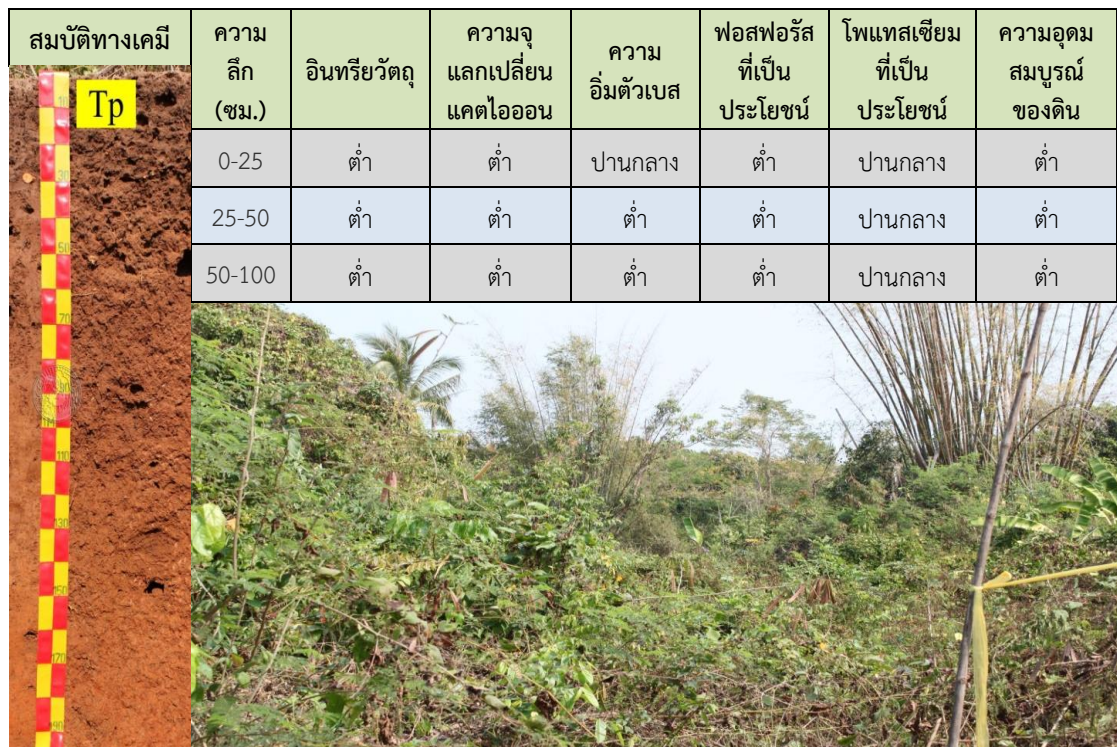
- กรมการปกครอง. 2563. ข้อมูลสถิติประชากร. (ไฟล์ข้อมูล)
- กรมการปกครอง. 2564. แนวเขตการปกครองจังหวัด อำเภอบ้านลาด. (ไฟล์ข้อมูล)
- กรมชลประทาน. 2564. พื้นที่ชลประทาน พ.ศ. 2564. (ไฟล์ข้อมูล).
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2562. การใช้ที่ดินจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2562. (ไฟล์ข้อมูล).
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2563. ข้อมูลทะเบียนเกษตรกร พ.ศ. 2563. (ไฟล์ข้อมูล).
- สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. 2564. แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร (พ.ศ. 2561 – 2565). (ไฟล์ข้อมูล).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2564. ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร พ.ศ. 2564. (ไฟล์ข้อมูล).

ภาคผนวก

ตารางผนวกที่ 1 ข้อมูลตำบลจำแนกรายอำเภอ จังหวัดมุกดาหาร

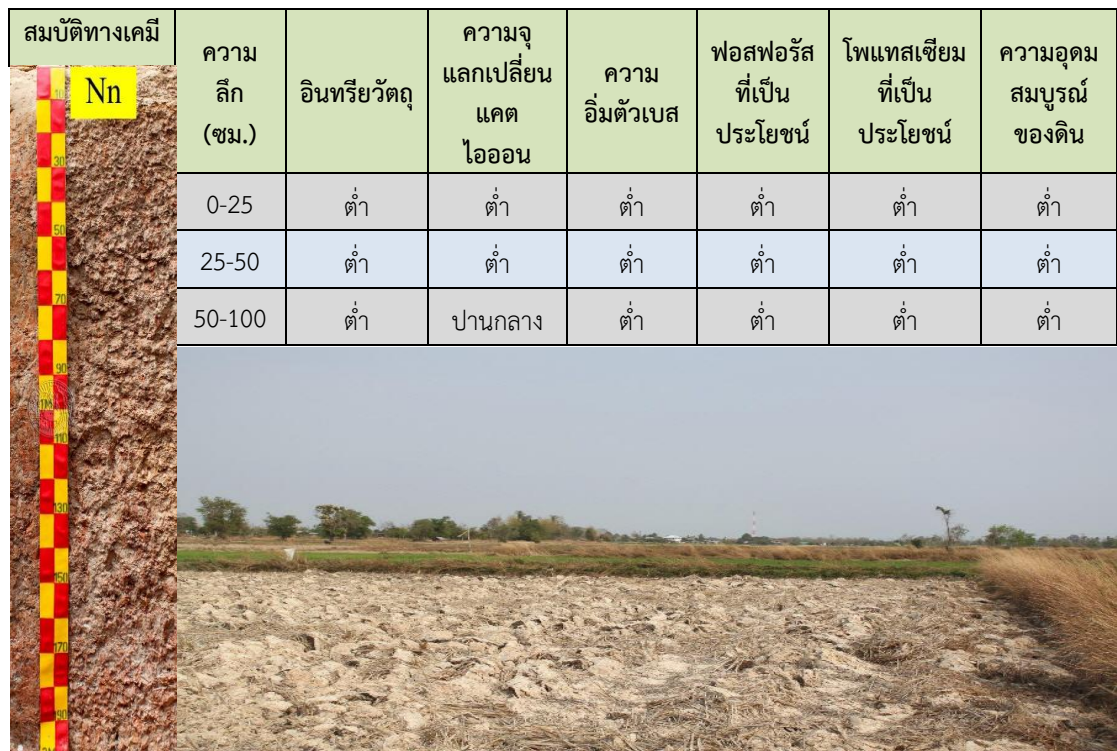
ลำดับ	อำเภอ	ตำบล	ลำดับ	อำเภอ	ตำบล
1	เมืองมุกดาหาร	กุดแซ่	29	ดอนตาล	ดอนตาล
2		คำป่าหลาย	30		นาสะเม็ง
3		คำอาฮวน	31		บ้านแก้ง
4		ดงมอน	32		บ้านบาก
5		ดงเย็น	33		ป่าไร่
6		นาสีนวน	34		โพธิ์ไทร
7		นาโสก	35		เหล่าหมี
8		บางทรายใหญ่	36	นิคมคำสร้อย	กกแดง
9		บ้านโคก	37		โชคชัย
10		ฝั่งแดด	38		นากอก
11		โพนทราย	39		นาอุดม
12		มุกดาหาร	40		นิคมคำสร้อย
13		ศรีบุญเรือง	41		ร่มเกล้า
14	คำชะอี	คำชะอี	42		หนองแวง
15		คำบก	43	ห้วยน้ำใหญ่	ชะโนด
16		น้ำเที่ยง	44		ดงหมู
17		บ้านค้อ	45		บางทรายน้อย
18		บ้านซ่ง	46		ป่งขาม
19		บ้านเหล่า	47		ห้วยน้ำใหญ่
20		โพนงาม	48	หนองสูง	โนนยาง
21		หนองเอี่ยน	49		บ้านเป้า
22		เหล่าสร้างถ่อ	50		ภูวง
23	ดงหลวง	กกตูม	51		หนองสูง
24		ชะโนดน้อย	52		หนองสูงใต้
25		ดงหลวง	53		หนองสูงเหนือ
26		พังแดง	รวม	7	53
27		หนองแคน	ที่มา: กรมการปกครอง, 2564		
28		หนองบัว			

ชุดดิน	ธาตุพนม	Series Tp	กลุ่มชุดดินที่ 33
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีความลาดชัน 1-5 %		
ภูมิสัณฐาน	ตะพักลำน้ำ		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำพา		
การระบายน้ำ	ดีปานกลาง		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลาง การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน เข้าถึงปานกลาง		
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินลึกลับ ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายแป้งหรือดินร่วน สีน้ำตาลหรือน้ำตาลปนเทา ดินล่างตอนบนเป็นดินร่วนปนทรายแป้งหรือดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาลปนแดงหรือน้ำตาลและเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้งหรือดินร่วนเหนียว สีแดงปนเหลืองหรือแดงในดินล่าง พบจุดประสีเทาปนชมพู น้ำตาลแก่หรือน้ำตาลปนเหลืองในดินชั้นล่าง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกลาง (pH 5.5 - 7.0) ตลอดชั้นดิน		
ข้อจำกัด	ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ		
ข้อเสนอแนะ	ปลูกไม้ผล พืชไร่และพืชผักต่าง ๆ ควรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยเคมีควบคู่กันไปด้วยเพื่อเพิ่มผลผลิตและปรับปรุงบำรุงดินให้อุดมสมบูรณ์และมีสมบัติทางกายภาพดีขึ้น		

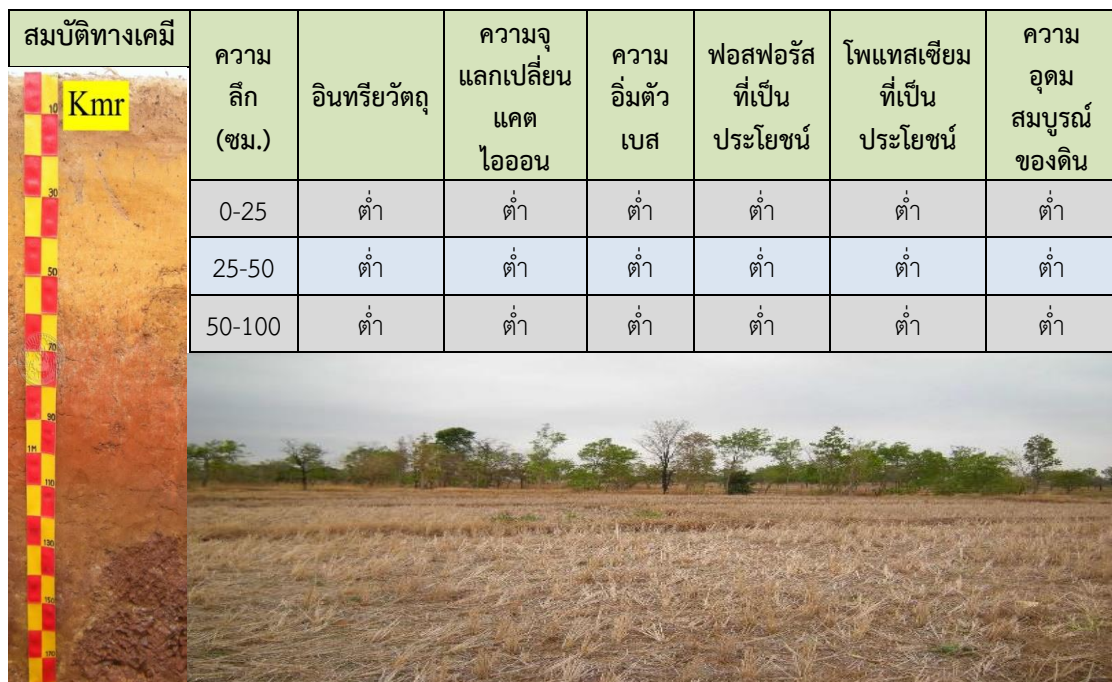
ภาพที่ 1 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินธาตุพนม

ชุดดิน	นครพนม	Series Nn	กลุ่มชุดดินที่ 6
สภาพพื้นที่	ราบเรียบถึงค่อนข้างราบเรียบ มีความลาดชัน 0-2 %		
ภูมิสัณฐาน	ตะพักลำน้ำ		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	ตะกอนน้ำพา		
การระบายน้ำ	ค่อนข้างเลวถึงเลว		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ช้า		
ลักษณะสมบัติของดิน	<p>เป็นการไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ช้า</p> <p>เป็นดินลึกลับมาก ดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง หรือดินร่วนเหนียวสีน้ำตาลปนเหลือง หรือน้ำตาล มีจุดประสีน้ำตาลแก่ หรือน้ำตาลปนเหลือง ดินล่างเป็นดินเหนียวปนทรายแป้งหรือดินเหนียว สีเทาอ่อน น้ำตาลปนเทา หรือเทา มีจุดประสีแดง และพบศิลาแลงอ่อน (plinthite) ในดินล่าง ปริมาณ 5 - 50 เปอร์เซ็นต์ โดยปริมาตร อาจพบก้อนเหล็กและแมงกานีสสะสม ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5 - 6.5) ในดินบน และเป็นกรดจัดมาก (pH 4.5 - 5.0) ในดินล่าง</p>		
ข้อจำกัด	ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ		
ข้อเสนอแนะ	ปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเพิ่มแร่ธาตุที่เป็นประโยชน์แก่พืช ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยเคมี และปุ๋ยพืชสด		

ภาพที่ 2 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินนครพนม

ชุดดิน	เขมราฐ	Series Kmr	กลุ่มชุดดินที่ 37fl
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีความลาดชัน 1-5 %		
ภูมิสัณฐาน	พื้นที่เกือบราบหรือที่เกือบราบ (peneplain)		
วัตถุดิบกำเนิดดิน	การสลายตัวผุพังอยู่กับที่ของหินตะกอนสองยุค (ทราย/เหนียว) หรือตะกอนของหินตะกอนเนื้อหยาบที่ถูกชะมาทับถมอยู่บนหินตะกอนเนื้อละเอียด		
การระบายน้ำ	ค่อนข้างเร็วในดินบนและดีปานกลางในดินล่าง		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลาง	การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน	
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินลึก ดินบนเป็นทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลหรือน้ำตาลเข้ม ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย สีน้ำตาลหรือน้ำตาลอ่อน และเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแข็ง สีเทาปนชมพูหรือเทาในดินล่างลึกลงไป ช่วงเปลี่ยนแปลงของเนื้อดินจะพบภายในความลึก 100 เซนติเมตรจากผิวดิน ซึ่งอาจพบการสะสมลูกรัง หรือกรวดปริมาณเล็กน้อยพบศิลาแลงอ่อน (plinthite) ในชั้นดินล่าง ชั้นหินผุและหินพื้นพวกหินทราย		
ข้อจำกัด	ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ		
ข้อเสนอแนะ	ปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินและสมบัติทางกายภาพของดิน โดยใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยพืชสด หากใช้ทำนา ควรจัดหาแหล่งน้ำในพื้นที่โดยการขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำ หากใช้ปลูกพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้น ต้องทำทางระบายน้ำออกจากพื้นที่		

ภาพที่ 3 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินเขมราฐ

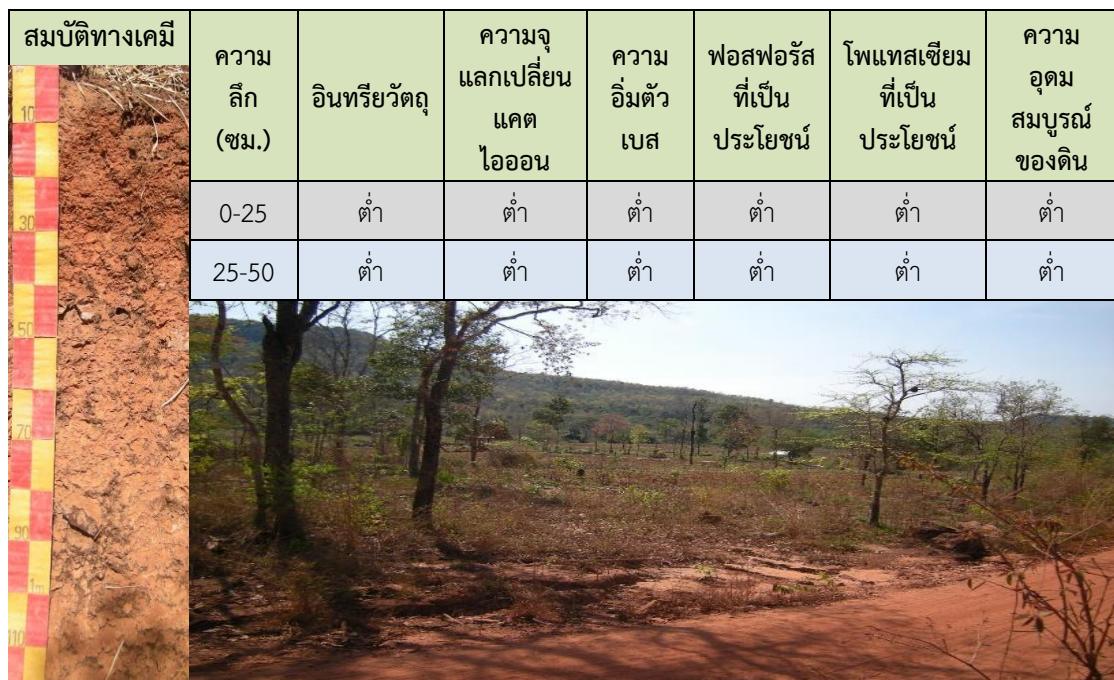
ชุดดิน	คำบาง	Series Kg	กลุ่มชุดดินที่ 44
สภาพพื้นที่	ค่อนข้างราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาด มีความลาดชัน 1-12 %		
ภูมิสัณฐาน	พื้นที่เกือบราบหรือที่เกือบราบ (peneplain)		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไม่ไกลนักของหินตะกอนเนื้อหยาบ พวกหินทรายหรือหินในกลุ่ม		
การระบายน้ำ	ดีถึงค่อนข้างมากเกินไป		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ดี การไหลบ่าของน้ำบนผิวดิน ปานกลางถึงดี		
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินลึกมาก ดินบนเป็นดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลเข้ม ดินล่างเป็นทรายปนดินร่วนและเปลี่ยนเป็นดินร่วนปนทรายถึงดินร่วนเหนียวปนทราย ในช่วงความลึก 100 - 150 เซนติเมตร ซึ่งเป็นชั้นสะสมอนุภาคดินเหนียว สีน้ำตาล และอาจพบจุดประสีต่าง ๆ ในดินล่าง ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0 - 7.0) ในดินบน และเป็นกรดปานกลางถึงเป็นด่างปานกลาง (pH 6.0 - 8.0) ในดินล่าง		
ข้อจำกัด	ดินเป็นทรายจัด ความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ ธาตุอาหารพืชในดินถูกชะล้างได้ง่าย เสี่ยงต่อความเสียหายจากการขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูเพาะปลูก		
ข้อเสนอแนะ	ควรปรับปรุงบำรุงดินโดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์พวกปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยพืชสด เพื่อปรับปรุงสมบัติของดินทั้งทางกายภาพและทางเคมี โดยจะช่วยให้ดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำได้ดีขึ้น สามารถดูดซับธาตุอาหารในดินได้ดีขึ้น ควรใส่ปุ๋ยเคมีควบคู่กันไปด้วย เพื่อช่วยเพิ่มปริมาณธาตุอาหารในดินและทำให้ดิน มีความอุดมสมบูรณ์ดีขึ้น		

สมบัติทางเคมี	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ความจุ แลกเปลี่ยน แคตไอออน	ความ อิ่มตัวเบส	ฟอสฟอรัส ที่เป็น ประโยชน์	โพแทสเซียม ที่เป็น ประโยชน์	ความอุดม สมบูรณ์ ของดิน
	0-25	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ
	25-50	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
	50-100	ต่ำ	ต่ำ	สูง	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ

ภาพที่ 4 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินคำบาง

ชุดดิน	วังน้ำเขียว	Series Wk	กลุ่มชุดดินที่ 48
สภาพพื้นที่	ลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อยถึงเป็นเนินเขา มีความลาดชัน 2-35 %		
ภูมิสัณฐาน	ลานตะพัก เขิงเขา เนินเขา หรือบริเวณพื้นที่เหลือค้างจากการกัดกร่อน		
วัตถุต้นกำเนิดดิน	การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไม่ไกลนัก ของหินทราย		
การระบายน้ำ	ดี		
การซึมผ่านได้ของน้ำ	ปานกลางถึงเร็ว	การไหลปานกลางของน้ำบนผิวดิน	ปานกลางถึงเร็ว
ลักษณะสมบัติของดิน	เป็นดินต้นถึงชั้นกรวด เศษหิน มีเนื้อดินเป็นทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลเข้มหรือน้ำตาลปนเทา ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH 5.5 - 6.5) ส่วนดินล่างมีเนื้อดินเป็นดินร่วนปนทรายปนเศษหินและกรวดปริมาณมาก สีน้ำตาลแก่หรือแดงปนเหลือง ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงเป็นกรดจัดมาก (pH 4.5 - 5.0) และพบชั้นหินพื้นภายในความลึก 50 เซนติเมตร และพบเศษหิน ก้อนหินลอยหน้าบนผิวดินอยู่ทั่วไป		
ข้อจำกัด	เป็นดินต้นถึงชั้นเศษหินหนาแน่น พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง		
ข้อเสนอแนะ	บริเวณที่มีความลาดชันไม่มากนัก และดินไม่ตื้นมาก อาจใช้ปลูกพืชไร่ได้ แต่ต้องรบกวนดินน้อยที่สุด พร้อมทั้งจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสมโดยใช้วิธีพืช เพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ดินและเพิ่มผลผลิตพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี พื้นที่ลาดชันสูงไม่ควรนำมาใช้เพาะปลูก ควรให้คงสภาพป่าหรือฟื้นฟูสภาพป่า		

ภาพที่ 5 หน้าตัดดินและคำบรรยายชุดดินวังน้ำเขียว

ตารางผนวกที่ 2 พื้นที่ชลประทานจังหวัดมุกดาหารจำแนกรายอำเภอ ตำบล

อำเภอ	เนื้อที่ (ไร่)	ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
คำชะอี	3,724.24	คำชะอี	1,590.39
		น้ำเที่ยง	2,133.61
		บ้านเหล่า	0.24
ดงหลวง	24,410.43	กกตูม	7,229.32
		ชะโนดน้อย	6,789.50
		พังแดง	1,456.17
		หนองแคน	4,511.79
		หนองบัว	4,423.66
ดอนตาล	1,115.26	นาสะเม็ง	1,082.17
		ป่าไร่	33.09
นิคมคำสร้อย	11,567.32	กกแดง	2,146.04
		นากอก	8,638.03
		นิคมคำสร้อย	20.91
		หนองวาง	762.34
เมืองมุกดาหาร	3,210.61	ดงมอน	1,611.77
		นาสีนวน	733.45
		โพนทราย	865.39
ห้วยน้ำใหญ่	362.93	ดงหมู	203.29
		ป่งขาม	159.64
รวม	44,390.80		

ที่มา: กรมชลประทาน, 2564

ตารางผนวกที่ 3 ระดับน้ำเก็บกักของอ่างเก็บน้ำในจังหวัดมุกดาหาร

หน่วย: ล้าน ลบ.ม

อ่างเก็บน้ำ	ประเภทอ่าง	อำเภอ	ตำบล	ระดับน้ำ ต่ำสุด	ระดับน้ำกัก เก็บ
อ่างเก็บน้ำห้วยถ้ำไผ่คู่	กลาง	คำชะอี	คำชะอี	0.24	1.70
อ่างเก็บน้ำห้วยพุง	กลาง	ดงหลวง	กกตูม	0.85	4.00
อ่างเก็บน้ำห้วยทา	กลาง	ดงหลวง	กกตูม	0.53	2.23
อ่างเก็บน้ำห้วยพู่ (ห้วยแซ่)	กลาง	ดงหลวง	กกตูม	0.70	4.50
อ่างเก็บน้ำห้วยไผ่	กลาง	ดงหลวง	กกตูม	0.80	10.50
อ่างเก็บน้ำห้วยหอย	กลาง	ดงหลวง	กกตูม	0.30	2.00
อ่างเก็บน้ำห้วยชีเหล็ก (ตอนบน)	กลาง	ดอนตาล	ป่าไร่	0.15	1.20
อ่างเก็บน้ำห้วยขาหน้า	กลาง	ดงหลวง	พังแดง	0.51	1.70
อ่างเก็บน้ำห้วยชีเหล็ก	กลาง	นิคมคำสร้อย	นากอก	2.00	23.70
อ่างเก็บน้ำห้วยหินลาด	กลาง	เมืองมุกดาหาร	ดงเย็น	0.00	1.70
อ่างเก็บน้ำห้วยหมากไฟ	กลาง	เมืองมุกดาหาร	โพนทราย	0.30	1.50
อ่างเก็บน้ำห้วยมุก	กลาง	คำชะอี	น้ำเที่ยง	0.20	4.90
อ่างเก็บน้ำห้วยไร่ 2	กลาง	เมืองมุกดาหาร	ดงมอน	0.30	2.68
อ่างเก็บน้ำห้วยหินลับ	กลาง	ดงหลวง	หนอง แคน	0.50	4.00
อ่างเก็บน้ำห้วยไร่	กลาง	ดงหลวง	หนอง แคน	0.11	2.80
อ่างเก็บน้ำห้วยแคน	กลาง	ดงหลวง	หนอง แคน	0.09	2.10
อ่างเก็บน้ำห้วยชะโนด	กลาง	ดงหลวง	หนองบัว	0.65	18.40
รวม				8.34	89.61

ที่มา: กรมชลประทาน, 2564

ตารางผนวกที่ 4 พื้นที่เขตปฏิรูปที่ดินจำแนกรายอำเภอ ตำบล

อำเภอ/ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)	อำเภอ/ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)
เมืองมุกดาหาร	177,872	นิคมคำสร้อย (ต่อ)	
โพนทราย	12,736	นาอุดม	48,543
กุดแซ่	1,989	นิคมคำสร้อย	12,543
คำป่าหลาย	22,943	หนองแวง	23,673
คำอาฮวน	22,637	ดอนตาล	65,268
ดงเย็น	39,374	ดอนตาล	65,268
ดงมอน	7,703	คำชะอี	46,879
นาโสก	44,893	เหล่าสร้างถ่อ	11,000
นาสีนวน	729	โพนงาม	3,041
บางทรายใหญ่	6,878	คำชะอี	15,200
บ้านโคก	15,253	คำบก	6,033
ฝั่งแดด	1,256	น้ำเที่ยง	4,521
มุกดาหาร	1,481	บ้านเหล่า	70
ดงหลวง	116,528	บ้านซ่ง	7,014
กกตูม	62,553	หนองสูง	30,127
ชะโนดน้อย	17,066	โนนยาง	21,106
ดงหลวง	8,555	บ้านเป้า	1,934
พังแดง	14,602	ภูวง	18
หนองแคน	7,915	หนองสูงเหนือ	2,078
หนองบัว	5,837	หนองสูงใต้	4,991
นิคมคำสร้อย	89,003	ห้วยน้ำใหญ่	687
โชคชัย	3,139	ดงหมู	687
กกแดง	112	รวม	526,364
นาออก	993		

ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th/>, 2564

ตารางผนวกที่ 5 กิจกรรมการเกษตรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร จังหวัดมุกดาหาร

ลำดับ	กิจกรรมการเกษตร	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)
1	ข้าวนาปี	53,326	445,980
2	มันสำปะหลังโรงงาน	13,326	135,962
3	ยางพารา	11,450	109,640
4	อ้อยโรงงาน	1,621	15,526
5	ปาล์มน้ำมัน	746	4,640
6	ข้าวนาปรัง	465	2,150

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563

ตารางผนวกที่ 6 ทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชสมุนไพร จังหวัดมุกดาหาร

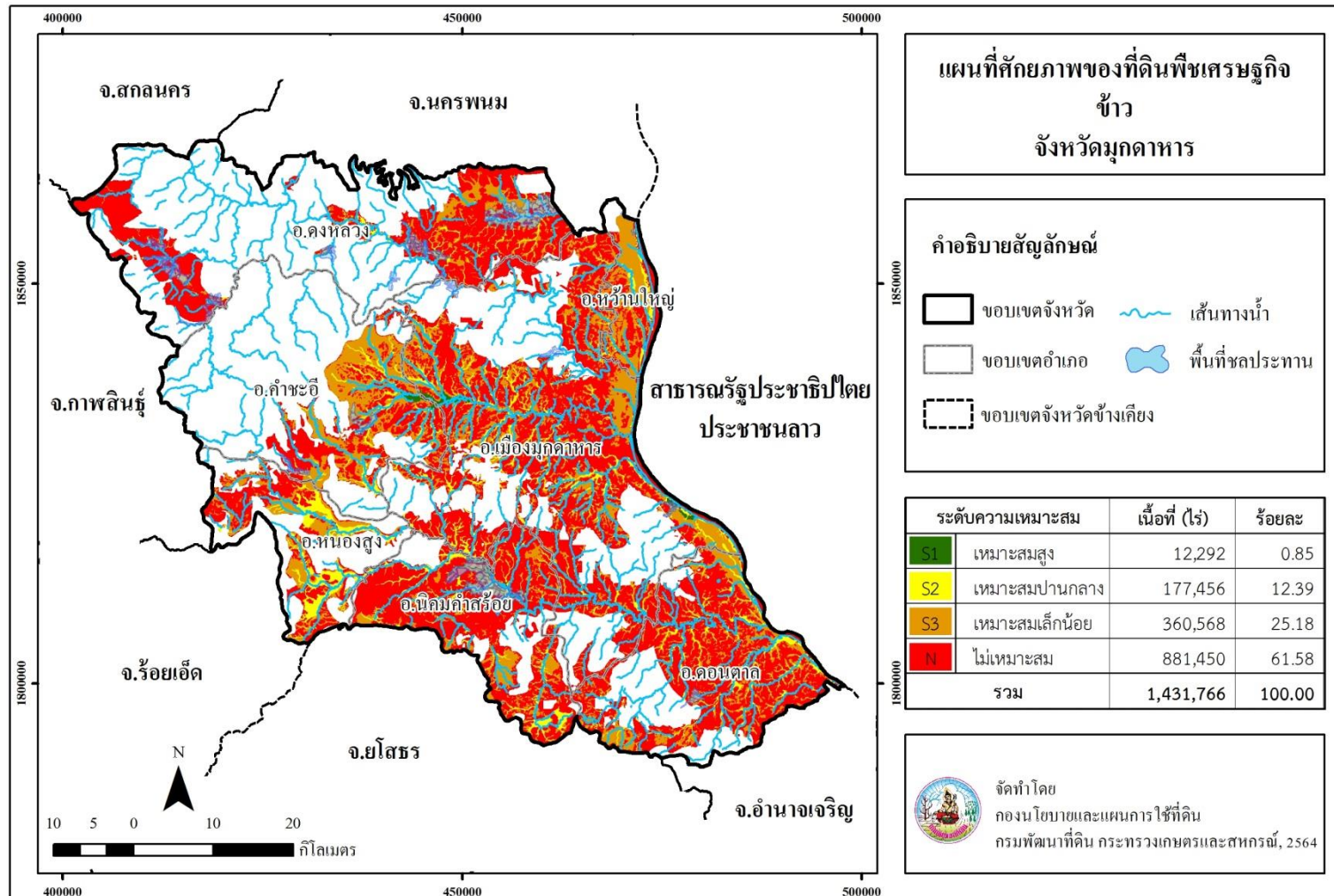
ลำดับ	ชนิด	เกษตรกร (ราย)	เนื้อที่ (ไร่)	อำเภอ
1	ขมิ้นชัน	3	53	นิคมคำสร้อย
2	ฟ้าทะลายโจร	1	48	นิคมคำสร้อย
3	ตะไคร้หอม	2	44	เมืองมุกดาหาร
4	ไพล	2	29	นิคมคำสร้อย
5	กฤษณา	2	20	ดอนตาล เมืองมุกดาหาร
6	เทียนกิ่ง	1	10	คำชะอี
7	ว่านหางจระเข้	1	9	นิคมคำสร้อย
8	กระเจี๊ยบแดง	1	5	นิคมคำสร้อย
9	สมุนไพรอื่นๆ	2	74	เมืองมุกดาหาร
รวม		15	292	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564

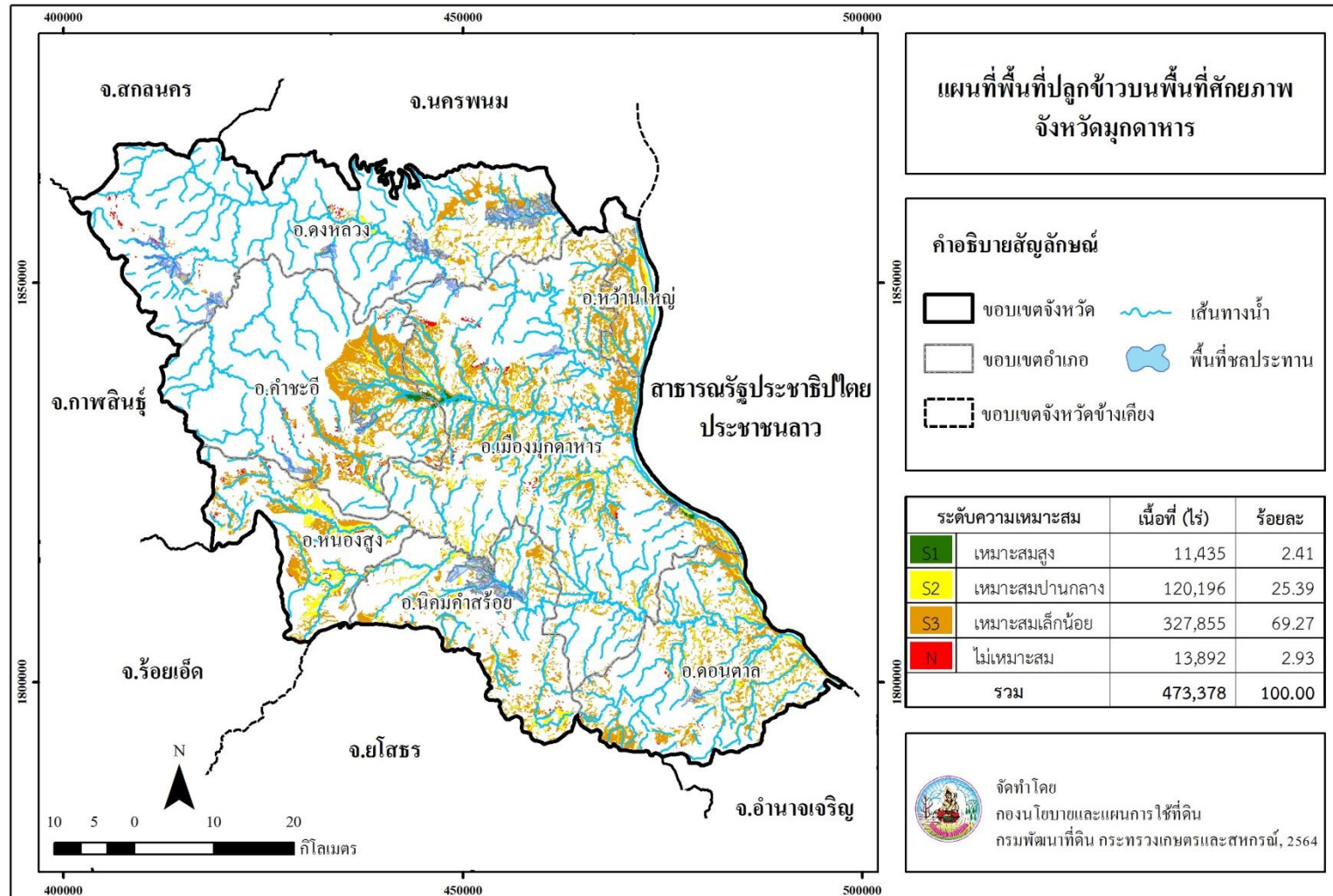
ตารางผนวกที่ 7 โรงงานและแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตร จังหวัดมุกดาหาร

โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรับซื้อ และสหกรณ์การเกษตร	จำนวน (แห่ง)	โรงงานด้านเกษตร	จำนวน (แห่ง)
สหกรณ์นิคม	4	โรงงานด้านการเกษตรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง	29
สหกรณ์การเกษตร	29	โรงสีขนาดกลาง	2
โรงงานน้ำตาล	2	โรงสีขนาดเล็ก	4
โรงงานผลิตเอทานอล	1		
โรงงานผลิตมันเส้น	1		
โรงงานผลิตแปงมันสำปะหลัง	1		
รวม	38	รวม	35

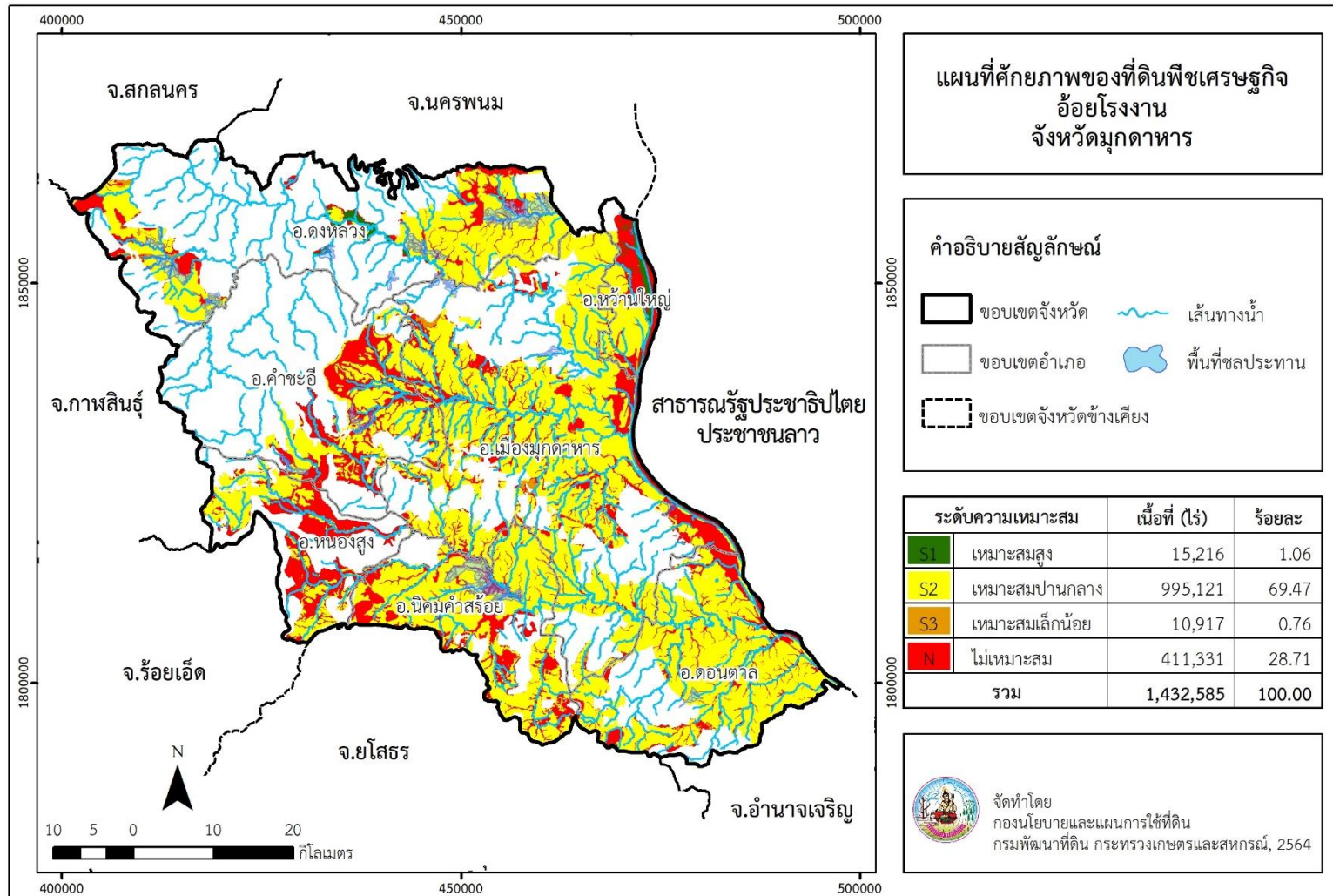
ที่มา: <https://agri-map-online.moac.go.th/>, 2564

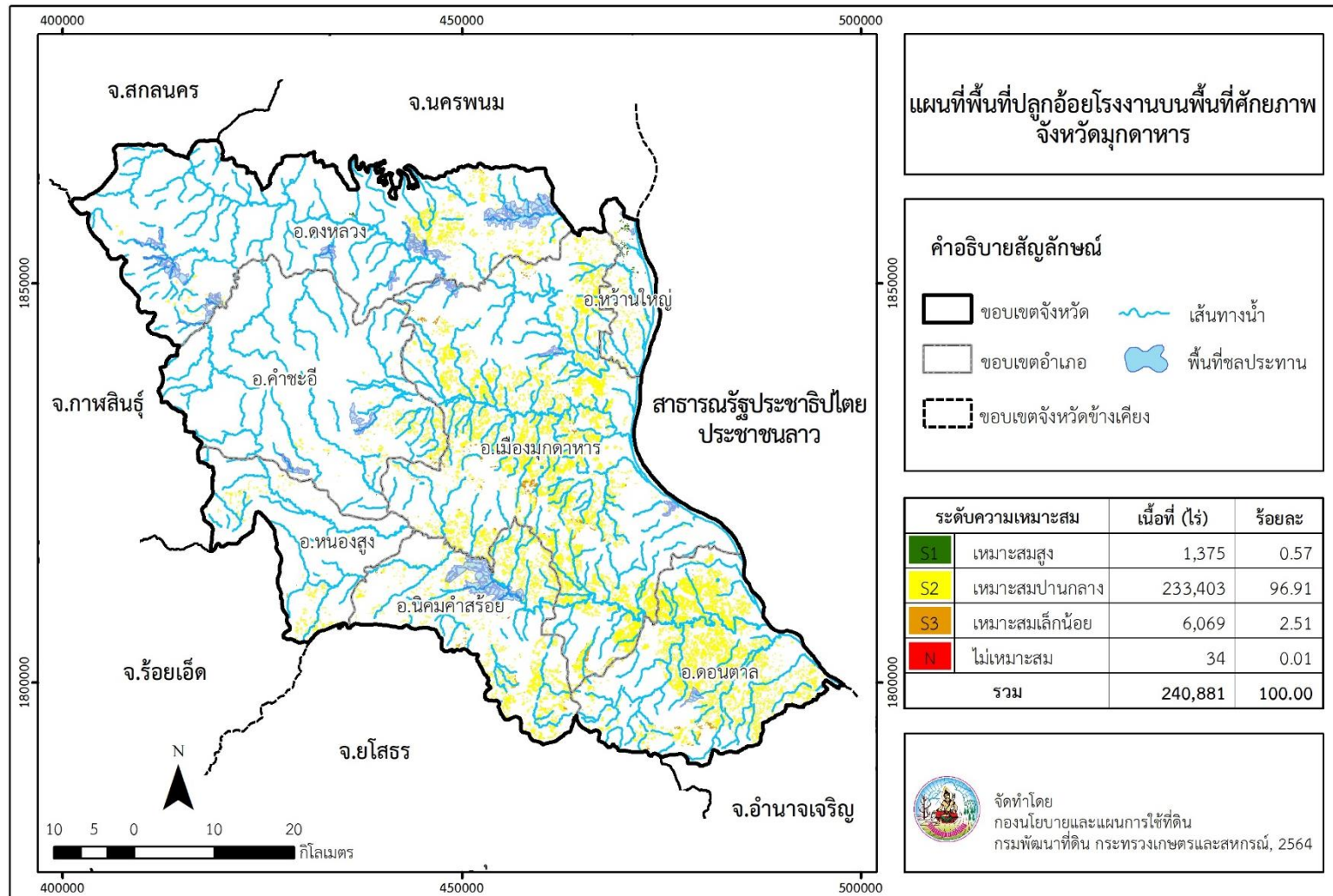
ภาพที่ 6 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจข้าว จังหวัดมุกดาหาร

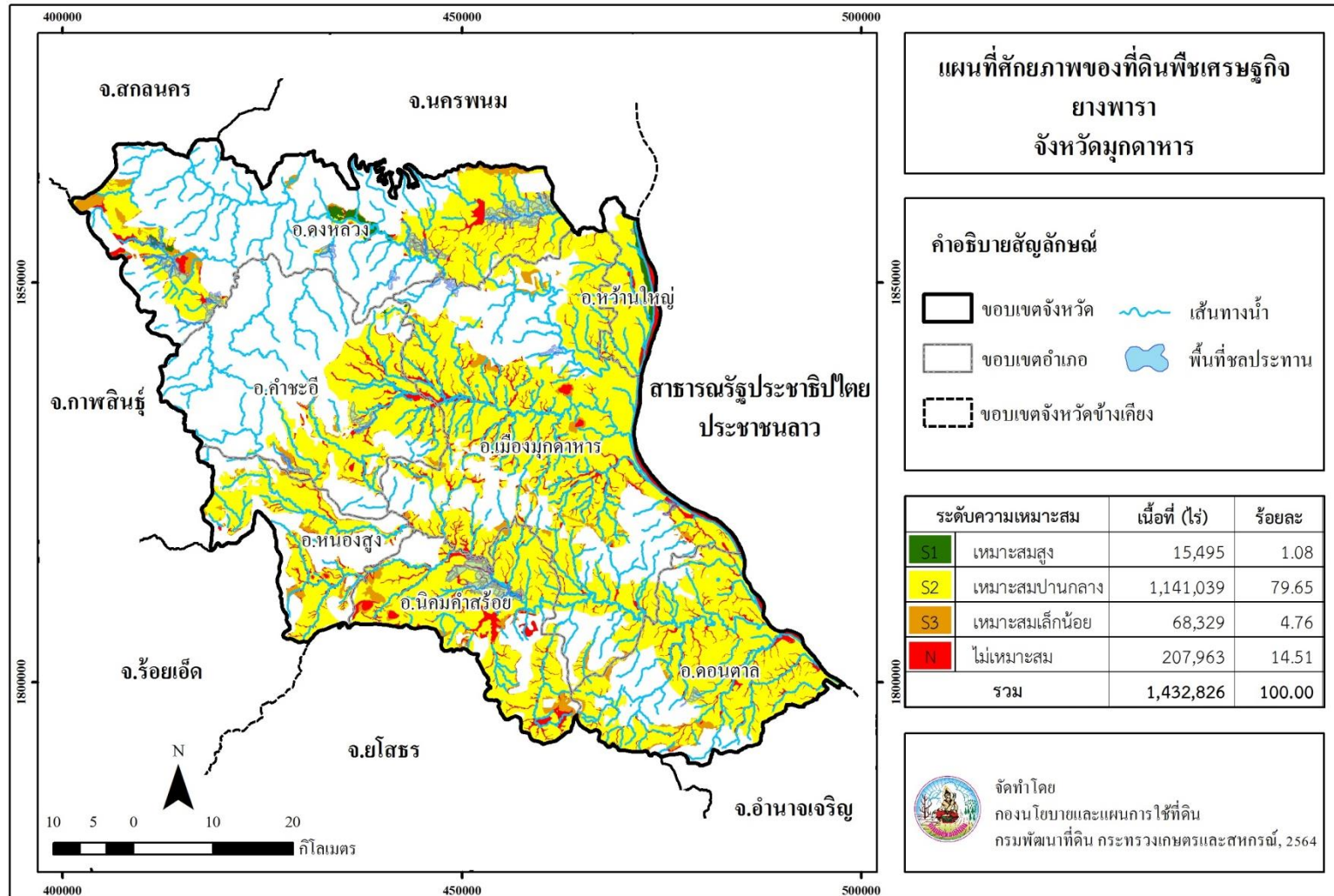
ภาพที่ 7 พื้นที่เพาะปลูกข้าวบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร

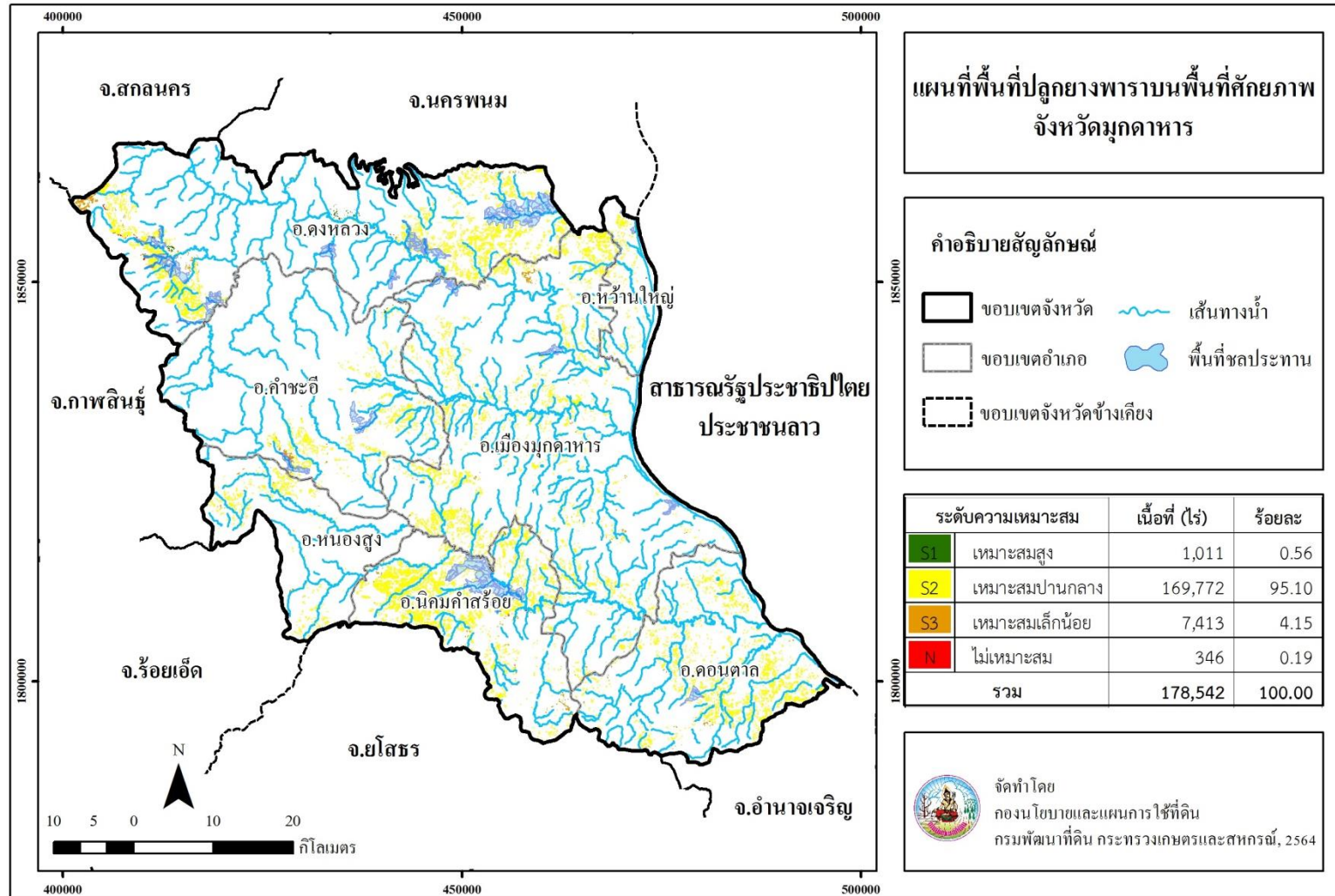
ภาพที่ 8 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจอ้อยโรงงาน จังหวัดมุกดาหาร

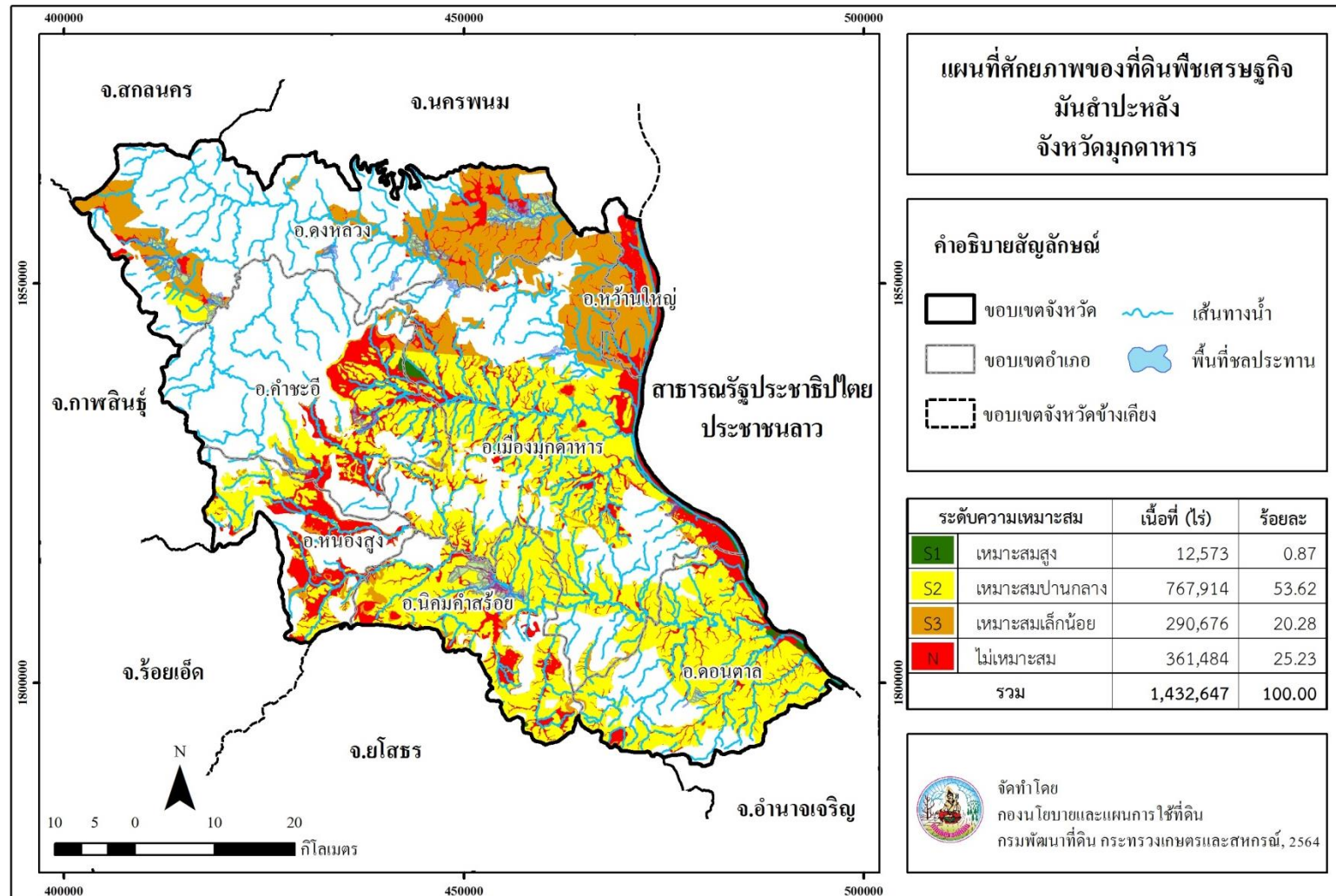
ภาพที่ 9 พื้นที่เพาะปลูกอ้อยโรงงานบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร

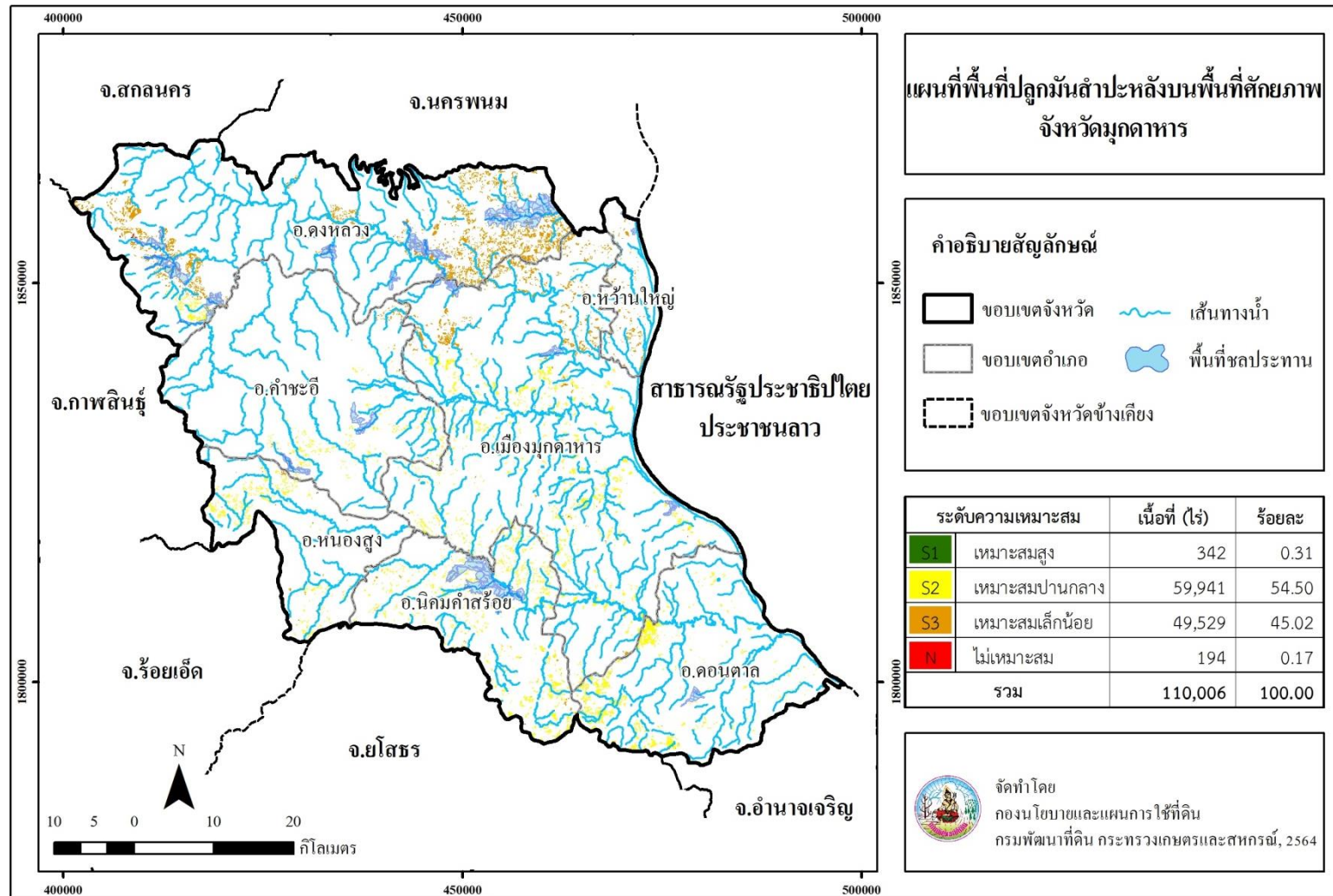
ภาพที่ 10 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจยางพารา จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 11 พื้นที่เพาะปลูกยางพาราบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 12 ศักยภาพของที่ดินพืชเศรษฐกิจมันสำปะหลัง จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 13 พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลังบนพื้นที่ศักยภาพ จังหวัดมุกดาหาร

Land Development Department
2003/61 Phahonyothin Road.
Lard Yao, Chatuchuk, Bangkok 10900
Call Center : 1760
www.idd.go.th

DOWNLOAD